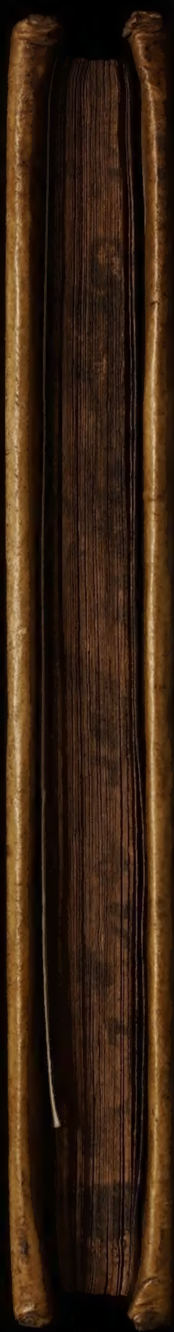
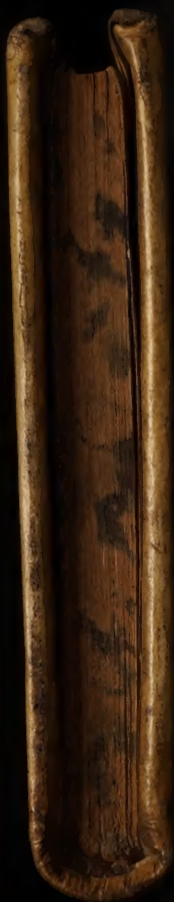
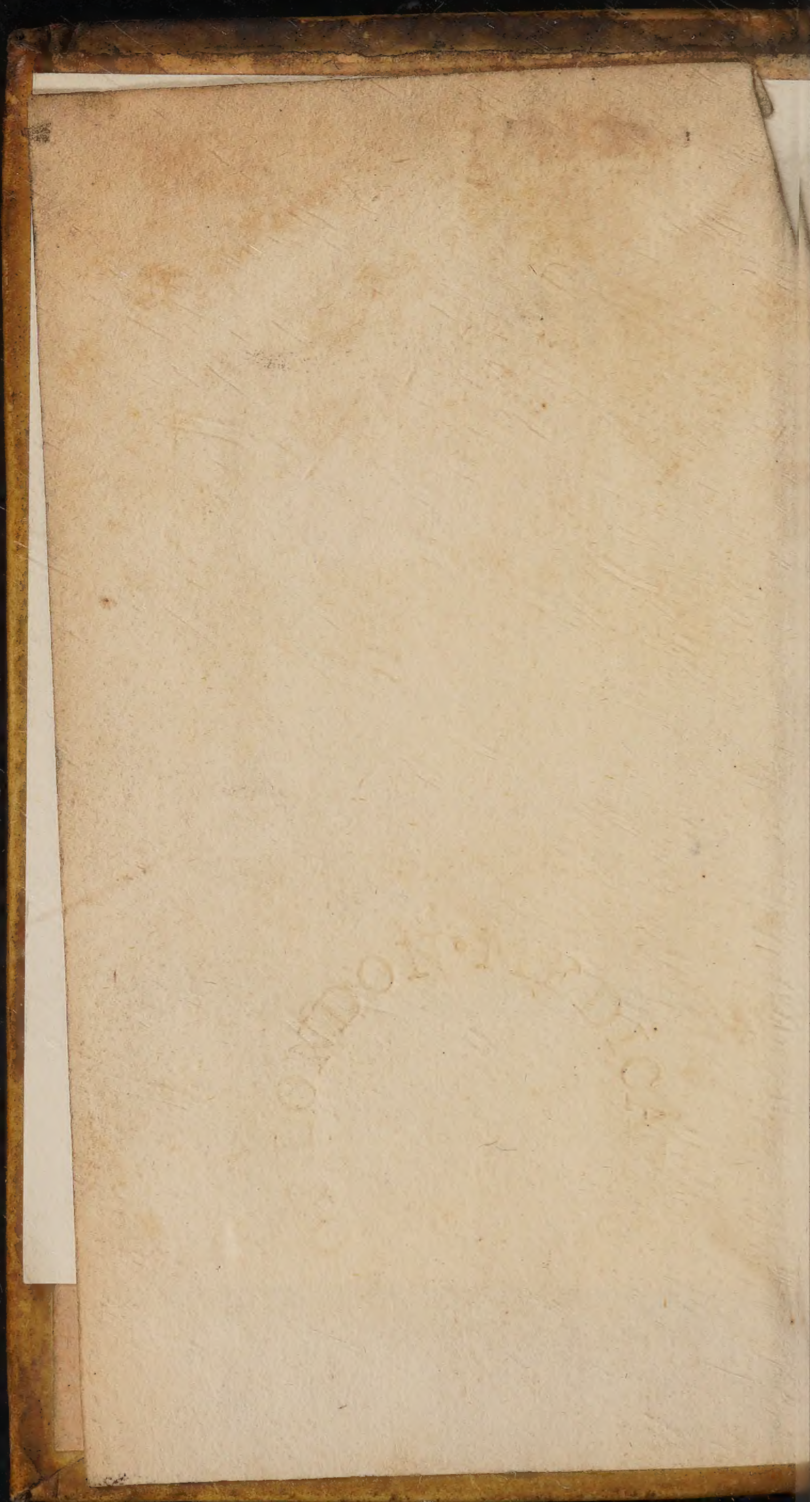
JONSTON J.
NOT. REG. MINERAL.
1681

WELLCOME
HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

JOHANNIS JONSTONI,
DOCTORIS MEDICI,

NOTITIA REGNI MINERALIS,

Seu

SUBTERRANEORUM CATALOGUS,

Cum præcipuis differentiis.

LIPSIÆ
Sumptibus Viti Jacobi Treſcheri
Bibliopol. Uratislav.

Typis Hæred. Colerianorum,
Anno M DC LXI.

Nobilissimo, & Consultissimo

VIRO

MARTINO BERN-
HARDI, JCTO,

Celsissimi Principis

LUDOVICI,

Ducis Silesiæ, Lignicensis, Brc[c-]
gensis, Goldtbergensis &c. &c.

Consiliario & Secretario,

Amico honoratissimo.

*Hunc subterraneorum Corporum syl[la-]
bum*

Amicitiæ tesseram inscri[bit]

L. M. Q[...]

Autho[r]

SUBTERRANEORUM CATALOGUS.

TITULUS I.

SUBTERRANEA ERUMPENTIA ET EFFLUENTIA.

SUbterraneis ſuum in terræ viſceribus, receptaculis, canalibus, cavernis, puteis, fibris, venis, rimis, ſeipſis etiam, gremium. *Erumpunt* inde qvædam, qvædam *effluunt*, haud pauca *effodiuntur*.

I. *Erumpunt*

1. *Aer ſubterraneus*, ſeu ibi conceptus, ſeu ab extra intruſus, frigidior æſtate, calidior hyeme, putridus ſæpè & fœtens, qvia carceri qvaſi includitur.

2. *Spiritus* (exhalationes, evaporationes) qvi ex humore & ardore

efferuntur, salutares vel mortiferi, tam copiosi aliqvando, ut, dùm inclusi luctantur, qvæsitâ, nec datâ erumpendi licentiâ, terram qvatiant. Hinc *terræ motus*, & qvidem *pulsans*, si terram, arteriæ instar, in altum commovet; *tremens*, si tremulam reddit: Ἐπικλινθίας, si in unam partem suspendit; κλιματίας, si in obliqvum vibrat; βράστης, si angulis rectis in altum attollit & deprimit; χασματίας, si hiatum facit; παλματίας, si palpitare cogit; ὀστὴς, si unô impulsu evertit; μυκητίας, si cum mugitu, resultante in recurvis, fremente in duris, fluctuante in humidis & stagnantibus, veni[...] *Creber* propinqvâ luce, interdiu, circa meridiem. Maximus manè & vesperi. Rarus, vel nullus in Ægypto; *freqvens* in maritimis, & montosis, autumnô imprimis, & vere.

3. *Ignis subterraneus*, qvi à Spiritu ignito accenditur, nec tàm sulfure, qvàm bitumine vivit: hæcq; illa natura est, qvæ voracitatem in toto mun[...]

c[...]

do avidiſſimam ſine damno ſui paſcit. Craſſa aliqvando flamma, liqvidior qvandoq; & valdè lucens, exurens nonnunqvam, impotens ſæpè. Ex illis, qvi emicant, alii è mari, aqvis, & terrarum profundô per crateres & voragines placidi vel furibundi proſiliunt; alii terrarum cruſtæ, marisq; plano incubant, occulti ſecretô ſuô ſatiantur.

II. *Effluunt ex terrâ*, Humores ſeu *Aqvæ*, & *Succi*.

1. *Aqvarum* ſors ex halitu in canalium ſublimi concreto, mari, fluviis, imbribus ipſis naſci, indeq; multiformi, pro exhalationis ſucci, terræ, lapidis, metalli miſtura, qvalitate & virtute imprægnatas elabi. Nobiliſsimæ *Thermæ* & *Acidulæ*. *Nitroſæ* fœminis fœcunditatem conciliant, & virorum inſaniam abolent. *Aluminoſæ* lanas tingunt, ferrum indurant, abortum præcavent. *Sulfureæ* vitiligines tollunt, & mentem turbant. *Bituminoſæ* temulentos, & abſtemios efficiunt, nec qvicqvam

qvam mergi patiuntur. *Atramentos[...]* eqvos sternutare faciunt, & æris colo[...] rem ferro largiuntur. *Sandarachâ im[...] bibitæ* voces canoras reddunt. *Spiritu[...] bus calidis & siccis tinctæ*, omnia forr[...] bent, maximè si arserint. *Auripigmen[...] tô* vel *succô lapidescente* imbutæ, ill[...] qvidem calvitiem hominibus infec[...] runt, & pecora pilis, ungvibus & corr[...] nibus exuunt, hæ ungulas indurant.

2. *Succis liqvidis* consistentia cras[...] sior, color & sapor varius, lapidescens[...] dùm guttatim destillat, in tophulo[...] duratur, & pendent in cameris styriæ[...] in urceos conditus vel è terra efflu[...] ens, in lapides; potens in adspersa in[...] jectave ligna, chirothecas, folia, ho[...] mines adeò totos. Vel cortice lapide[...] obducuntur, vel in lapidem abeunt, [...] se induit.

TITULUS II.
FOSSILIA.
CAP. I.
TERRÆ.

Erunt

ERuuntur ex terræ penetralibus, *Terræ, Succi concreti, bitumina, lapides & metalla*. Eadem omnibus principia; Sal, Sulfur & Mercurius, vel si mavis Spiritus, Sulfur, Sal, Aqva & Terra: Par in terræ abdito indita à Deo multiplicandi potentia, Formæ suæ beneficiô, cooperantibus astris, calore, frigore, &c. formantur, & variè plerunq; complicantur inter se.

Terris ab exhalationibus, dùm interanea telluris pererrant, origo; color, odor, sapor, varii: Injectæ aqvæ solvuntur, & *lutum* fiunt. Inter affines *Arena* terra tenuis & lentis similitudine; *pulvis* si aridior; qvi in Puteolanis collibus mersus fit lapis, qvotidiè fortior. *Sabulum* (sabulo) arenâ crassior, qvod si durum, asperum & pingve est, testesq; rotunditate refert, *masculum* dicitur: si molle, & solutum, *fœmina*. *Saburra* sabulum vilius, qvô naves onerantur; & *Glarea*, qvæ fragmenta lapidis refert. Ipsæ in *vulgares*, *Medias*, & *Nobiliores* dispescuntur.

1. Ex *vulgaribus* inserviunt *Agrico-lis Marga* & *Medulla*: figulis & fullo-nibus *Argilla*, *Terræ*, *Samia*, *Cretica*, *Cimolia*, *Erethria*, *Chia*, *Selinusia*.

Marga, terræ qvidam adeps, & ve-ut glandula in corporibus, densante-in commissuris pingvedinis nucle-Alba *leucargillon*: rufa, *Capnomarga*, sole & gelatione ita solvi facilis, ut te-nuissimas bracteas faciat, *Columbi-* dicitur: pabuli qvàm frugum ferti-or, *glischromarga*. *Lac Lunæ* in mon-tibus Helvetiis, *Balmæ* qvæ putris: *lapis gossypii Indorum*, candida & ca-tibus saxorum nascens, huc spectant:

2. *Medulla saxorum*, si candida, fl-ida est vel pingvis: si metallica, stati-in aëre duratur.

3. *Argilla* nivei coloris *Tasconium* Plinii est; ex qvo catini pro fundend-metallis; & cui simile è monte Carol-prope Pisas, effoditur, ex qvo vasa, qv-vitrum fusum in fornacibus cont-nent; Sulfur spirans *Majellana*: te-nuis, *Sigillaria* rubra & ceræ instar fl-

xili-

xilis, *Campi Damasceni*; glutinosissima *Lusitanica*, crassa, pingvis, & tenax, ex qva *Valpurgensia* vasa, rarissima, & qvæ liqvorem exsudare patitur, *Giselana*: pumicosa & cinerea, Hispanica prope Massiam oppidum: plumbei coloris, *Ipsensis*, reluctaturq; ignibus: sabuli modô aspersa *Aretina*, ex qva vas igni injectum vitri instar flectitur. Hùc *Porcellanam* refer.

4. *Terra Samia* candida & pingvis est; lingvæ glutinosa, cujus in collyriis usus, *collyrion* seu *syropicon* vocatur; glebosior & crustacea *aster*, qvia stellæ icone signabatur. Ex adoptitiis, *Ilvensis* & *Maltensis*.

5. *Cretæ* varii colores, candidus vulgari; qvæ viridis, *Theodotia* à Theodoti fundo dicitur; qvæ nitorē argenti micis reddit, *Argentaria*: qvæ annuli sigillum ferebat, *sigillaria* & *annularis*: *Leucophæa* apud Fessanos *Creta Dei*, qvia eâ cadavera mortuorum lavantur. *Ferruginea*, apud Mauros saponis vice. In Thuringia eruitur *cærulea*,

Valdenburgi *violacea*. Macra & ficc
rara & levis, *Cretula*.

6. *Cimoliæ* (Smecti) cujus genera
Sarda & *Umbrica* qvam *faxum* vocan
crefcitq; in macerando, feu illa candi
da, feu ad purpuriffum inclinans, pin
gvitudo & adftrictio valida.

7. *Eretria*, fi æra præducantur, vio
laceum reddit colorem. *Hanoveran*
focia, pingvis & in modico cœrule
cinerea.

8. *Chiæ*, qvia candidiffima, pingvi
ad inftar amyli, ad mulierum cuten
ufus. *Edulis*, qvia ab iifdem expete
batur, congener *Vincentina* dicta *Fio-
netto de Scio*.

9. *Selinufia*, lactei coloris, nitri in
ftar fplendens, aqvâ dilui celerrima,
eademq; tectoriorum altaria interpo-
lantur. Selinus Siciliæ oppidum no-
men dedit.

II. *Mediæ* pictoribus debentur, &
ex his 1. *Parætonium*, a portu
Ægypti verfus Cyrenaicam ita di-
ctum, Theophrafto fortè *Phalaris*, alii

Creta

Creta littoralis, ſpumam maris dicunt, ſolidatam cum limô, inde conchæ in eo, candidum pingviſſimumq́;, & tectoriis tenacisſimum propter lævorem.

2. *Terra melia*, Theophraſto *Melina*, à Melo Inſula, aſpera & aluminoſa aliqvantulum, Plinio alba, Dioſcoridi cinerea eiq; Melitenſis tàm *naturalis* ad cinereum declinans, qvàm *aqvâ maceratâ*; qvæ croceum colorem induit, & in paſtillos formatur, æmula.

3. *Ochra* (Sil) lutea & ſubpallida, in plumbi fodinis maximè reperitur. Optima lutea, friabilis, Attica, hacq́; prima Mycon pingere inſtituit. *Marmoroſa* in fodinis eſt. Datur & fiſtularis. Factitia paratur ex rubrica vel plumbo uſto & macerato. Inter adoptitias Terra Indica fucorum materia, Tripolitana, Hildesheimienſis, & Alana cinerea & pallida.

4. *Terra Cadmia*, ſublûtea ſi dura; alba qvandoq; ſi mollior: effoditur inter Coloniam & Aqvisgranum.

 5. *Ru-*

5. *Rubricæ* (*Minij*, *Terræ Sinopensis* à Patria) glebis suus color, extra maculosus, hacq; usi veteres ad splendorem. *Ægyptia* maximè picturis sorbetur, *cicerculum* dicta; *pressior* maximè fusca est, *Annæbergensis* ferruginea; prope Thermas Caroli rufa & valdè pingvis. Fit & ex ochra in novis fictilibus usta. *Cambil Persarum* cutem si frices penetrans & *Terra Hebron* qvam incolæ edunt, & per Ægyptum pro specie aromatica vendunt inter congeneres.

6. *Terra pignitis*, Eretriæ simillima, pingvis, mollis & glutinosa, deglutientem strangulat, inde nomen, nisi à Pigneo Lybiæ Mareotidis vico malis.

III. *Nobiliorum* apud Medicos imprimis usus. Ex his

1. *Terra Lemnia*, Plinio *Sigillata*, qvia signabatur, ut rubrica, propter colorem, Abensinæ *lutum divinum*, ab inventrice. Græcis σφραγὶς αἰγός, qvia effigie capræ signabatur, rubra & rosei aliqvando coloris; pallescenti pingve-

pingvedo ſebi inſtar. Qvæ ſigillo plurium notarum inſignitur & rubeſcit, *Aromaticam* vocant; Dianæ olim effigie, *ſacram*; qvæ in paſtillos redigitur, & in qva albedo rubedini permiſta, *maculoſam*; qvæ fabris inſerviebat, *fabrilem*; qvæ fullonibus ad pannos extergendos, *fulloniam*. Lignicenſis, (*axungia Lunæ*, qvia ſulfure Lunæ imprægnata creditur) & *unicornu minerale* ab efficacia. Bleſenſis, Marſica, Pedemontana, lutea, intus albo-rubra, Ilvenſis vel candida vel alba maculis ferrugineis aſperſa, vel ſublutea, qvam maculæ albæ ſcindunt. Bononienſis, ceræ æmula, Herculis Saxoniæ, Labacenſis, ſudores vehementer movens, Ebuſia, Balearica, & Galata, qvæ ſerpentes necat, inter affines.

2. *Terra Armena* (bolus Armenus, lutum Armeniacum) ex monte Armeniæ, Baganoſa, tempore Galeni allata eſt, ad ochræ colorem tendit, & commanducata butyri inſtar liqveſcit, ſi optima. Bolus in Italia, Ma-

tarenſis ſeu Acheruntius, Romanus, Caſſinenſis, Meldulenſis, Veſulenſis Ilvenſis; alibi, Orientalis, Juliacenſis Strigenſis, lubricus, & bolum Theophraſti colore referens, Toccavienſis, Bæticus, Bohemicus, roſeus, croceus & pingvis, Budenſis, Wirtembergicus ex pallido ruber referri ad eum poſſunt.

CAPUT II.
SUCCI CONCRETI.

SUcci concreti ſalinâ ſuâ naturâ coagulationi prompti, vel calore denſantur, vel frigore coguntur, in humore ſolvi celerrimi, *Macri* qvidam, *Pingves* nonnulli. *Stalagma Tiburtinum* qvod ſemina aniſi ſaccharo incruſtati refert, *Alcyonium* & *Adarcion* qvæ ex ſpuma maris ſordibus tenuisſimis inqvinata reſultant, alterius ſunt generis.

I. Inter *Macros* cenſentur *Sal*, *Nitrum*, *Alumen*, *Vitriolum*, cum affinibus *Succus acris*, *Cœruleum* & *Armenium*.

I. *Sal*

1. *Sal* ἅλς & ἅλας coactô gignitur & ſiccatô humore. Cæditur & ex montibus lapicidinarum modô renaſcens, ferruminaturq́; aqva. Effoditur in campis è terrâ, humore denſatô *gemmeus*. glebis *micarum* nomen: ſqvalentibus locis, detractis arenis *Ammoniacus*, levisſimus intra ſuos ſpecus, in lucem prolatus vix credibili pondere. Colligitur in lacubus, qvi in ſalem abeunt; *Tattæus* cum *Tritæo* & *Cantæo* fortè idem, minutus omnis: in fluminibus, qvorum ſumma in ſalem denſantur, *fluviatilis*: in aqvis marinis, coactô æſtivis ſolibus humore, *marinus*. *Tragaſæus* non crepitat, nec exilit in igne. *Nativus* aliqvando eſt *pellucidus* ut gemmeus, Cryſtalli inſtar, figuræ qvadratæ qvi in igne, ferri inſtar, liqveſcit; aliqvando *rubeſcit*, duritie alabaſtrinâ; qvandoq́; *flavus* eſt, & fruſtum mali cydonii imitatur. *Croceus* in Cappadocia. *Rufus* circa Oxum apud Bectros. *Purpureus* in Hiſpaniâ, cùm teritur albeſcit. *Ruber*

ber interdum Dacicus. Ovi tosti sa pore Colonensis. Ex *factitiis* Norvegicus niger est, & in ollis ferreis coqvitur. *Flos Salis* ejus veluti rubigo est humidioris naturæ, in fodinis candidissimus, canescentis lanuginis instar effloreſcit. *Spuma* ramentum in extremis scopulis reses. Ex *Muriâ* Sal communis elicitur. *Aspergo* in campis & pratis, qva rivi salsi labuntur, velut pruina. *Salsugo* seu *salsilago*, humor in salinis, totus liqvidus, marinâ aqva salsior, vi distans.

2. *Nitrum*, in terrâ sui generis, ad muros & petras ex coagulato humore nascitur. Educi ex qvovis metallo & lignô potest. Optimum tenuissimum, fistulosum, spongiosum. Vulgari *Salispetræ* & *nitri* nomen. Unde pulvis pyrius *Aphronitrum* in speluncarum molibus destillans, friabile est & purpureum si optimum. Efflorescens salsuginosa in parietibus lanugo, *flos Nitri* dicitur: si igne resolvitur, *flos petræ Assiæ*. *Medico* qvo convalles

valles in Media per ſiccitatem caneſcunt *halmirrhagæ*, qvô virgines in fucis & balneis uſæ, *virginale*; qvô matronæ, *matronale* nomen. *Chalaſtricum* circa canis ortum in aqvis in Macedonia ad promontorium Chalaſtræum prodit. Eſt & *nigrum* & *rubeum* in Ægypto. Dioſcoridi ῥόδοπον Volateranum, qvod cum ſucco atramentario naſcitur, *luteum* eſt: *flaveſcens* pigmenti inſtar Puteolanum. *Thracicum* ad Philippos ſummæ terræ cuti ineſt, qvia ſordidum, ἄχρειον incolis. Inter congenera *Tartarum*.

3. *Alumen* (*Salſugo terræ*) corrivatum hyeme, activis ſolibus maturatur. *Liqvidum* (*alumen de roccha & Ligurinum*) ſi lacteum eſt, φόρμιον dices; ſi pallidum, ſcabrum, ſordidum, παράφορον; *concretum*, ſi talo ſimile, ἀστραγαλῶτις, ſi lateri πλινθῖτις, & qvia ex cruſtis conſtat, πλακουνθῖτις & βωλῖτον; ſi metæ, *ſaccarinum* vocant. *Bulloſum* bullarum modô intumeſcit. *Fungiforme* omnium facillimè ore diluitur, *Pumi-*

Pumicosum foraminum fistulis spon-giæ simile; qvia in Melo Insula nasci-tur, *Melinum* vocant. *Scissile* flos glebosi est. *Trichites* incanescentia ca-pillamenta dehiscit. *Jamenum* ex Ba-bylonia adfertur. *Alumen Scajo-* gypsi pars est perfectior; *plumeum* nonnullis. Inter factitia est *Rupeum* seu *glaciale* qvod ex præduro lapide candicante ex rupa cæso & usto fit in agro Romano. *Catinum* qvod in Catino ex cinere herbæ kali paratur; qvibusdam *stercus passerinum*.

4. *Vitriolum* (*chalcanthum*, *atra-mentum sutorium*, *coriarium*, *cuperosa*) sulfureæ salsuginis æratæ ferratæve coagulum. Efflorescit ex chalcitide & circa cupas, in qvibus aqva atra-mentosa, vitriq; pelluciditatem habe-. Qvod in venis & commissuris saxo-rum ex chalcitide efflorescit, aut circa fornices fodinarum instar styriarum destillat, *pinarium* & *σταλαγμίας* appel-lant: qvod è cuniculis effertur, vel in piscinas qvadratas effunditur, *concre-*

tum

tum. Factitium eſt vel ἑφθόν, qvod ex aqva atramentoſa in ahenis qvadratis excoqvitur: vel *uſtum* Italicum viride, ſi uratur rubedinem acqvirit. Datur illud candidum, in candido rubrum, viride, Citrinum, hoc cœruleum. Congeneres ſunt *chalcitis*, qvæ æris ruborem habet & gracili venarum diſcurſu probatur. *Factitia* fit ex chalcantho vetere, qvod in filamenta tranſit. *Miſy* qvod luteum eſt, & è chalcanthô chalcitideq́; formâ pollinis aliqvando effloreſcit, aureis radiis, ſi fricetur, ſcintillans. *Sory* cui color niger, odor nauſeabundus, & *Melantheria* ſeu *atramentum metallicum*, qvæ in cœruleo fuſca eſt, circa pyritem æroſum lanuginoſa; in faucibus ærariorum cuniculorum *ſaliformis*, qvæ & *Melatria*.

5. *Succus acris* cadmiæ ſuos natales debet, candidus & acerrimus, cui ſimilis halinitri materia, qvam Saxa montium exſudant.

6. *Armenium* (*Armeniacum, Opandica,*) à cœruleô candore modicô diſ-

crepat:

crepat: aliqvando nigro & viri
maculatur.

II. *Pingves* ſucci ſunt *Auripigme*
tum, Sandaracha & *Sulfur*. Ignem qv
dem patiuntur, bitumina tamen ne
ſunt.

1. *Auripigmentum* ſeu *Arſenicu*
magis qvàm Sandaracha pingve e
& uſtum, ſulfur olet. Qvod *optimu*
coloris eſt in auro ſiccum & gracili v
narum diſcurſu fiſſile, & ſi nulli mat
riæ permiſcentur, *folioſum* audit; g
boſo mixtus color, ideò deterior.
factitio album *Cryſtallinum* dicitur, qv
dùm ſimul mixta in fictili comburu
tur, vapores elati circa vas Cryſtall
rum inſtar concreſçunt. *Flavum*, qv
ex arſenico nativo & ſulfure fit, *R*
algar Arabibus, *Riſagellum* aliis.

2. *Sandaracha* revera Auripigme
tum rubrum vel flammeum, in a
rariis & argentariis metallis inve
tur, melior qvò magis rufa, & ma
virus redolens. Factitia Vitruvio *Sa*
dix.

3. *Sulfur* (*Comaris Scythica*, *Androdamas*, *Oleum terræ*, *Metallum vivax*, Græcis Θεῖον, *Lapis philoſophicus*) ex qvadam pingvi terræ materia, per temperatam decoctionem inſpiſſata, & indurata, naſcitur. Qvod nulla ignium tormenta expertum eſt, *Vivum* & ἄπυρον dicitur, naſciturq; circa Heclam montem. Circa Neapolin liqvidum & candidum. Sponte in capillamenta Neapoli in foro Vulcanio concreſcit, fucoq; datur, purum aliàs *Virgineum*. In locis ſponte flagrantibus circa lapides in ſublimi concreſcit, *ſublimatum*. Auſonio notum cœrulei coloris. Nitedulæ inſtar, radiat λαμπυειδον in inſula Melo ex viriditate flaveſcens. Ex *factitiis*, qvod fullonum officinis tantùm familiare, glebam vocant. *Egula* illud eſt qvod lanis candorem & mollitiem ſuffitu confert. καυςὸν, *Uſtum* ſeu *Uſtile*, ex qvo ſulfurata ad lucernas accendendas parantur. *Caballinum*, qvod ex ſqvamma ferri & ſulfure fit, eqvorum

ſcabiem

ſcabiem ſanat. *Baculiforme* teretee baculum refert; aliis *teres* & *Arunu naceum.* Δολιχοειδὲς qvando ſingu guttæ ad magnitudinem grani dolic figurantur. Idem ignē expertum *pe fectum* & *ſulfur vulgi.* Cuniculis effc ſum qvod oleo incoqvitur, & cal mis ferreis funditur, *Extinctum Mortuum.* Apud Chymiſtas inveni *Vivum, Decoctum, Clavellatum, Natur Artis, Incombuſtibile* &c.

CAPUT III.

BITUMINA.

Bitumina ex pingvedine & ſuc ſubterraneis conflantur, igni p ratiſſima, & qvæ citius oleo ac arid qvàm aqvis infuſis extinxeris, *liqvi concreta,* & *qvæ in terras & lapidem duruere*, ſeu *Lapidoſa.*

I. Ex *liqvidis* (ἄσφαλτος, ὑγρ σφάλτος) *Naphtha* & *petroleum* ſub tiliora ſunt, minùs, *Axungia bitum nea, Maltha* & *Ambia,* qvæ *Myraſph ta* vocantur.

1. Babylonici bituminis colame

tu

tum album *Naphta* (*pharmacum Medeæ*, qvô coronam & peplum Creontis filiæ inunxit, *Oleum Medeæ*) tantæ cum ignibus necessitudinis, ut transiliant in eam undecunq; visam. Aqva aspersa stridet; copiosam cum fragore excutit, plurimâ obruitur. *Pura* in solidum accensa conflagrat *Mixta* coagulum qvasi pingvedinis adiposæ post se relinqvit; citrina & purpurea si cum aqva salsa è scaturigine prodit, sal naphticus, vel sponte concrescit, vel arte paratur. *Nigram* deserta Arabum fundunt.

3. Minus inflammatur *petroleum* (*elæosphaltus*, oleum *Siculum*) qvia spissius, sed exaltatum, in illam abire potest: mutatq; aureum pro vasis modo colorem. *Merum* proximè ad naphtam accedit. *Mixtum* pissasphalto fœdatur. *Aureum* & perspicuum per se non capit flammam, indito elychnio, picis more flagrat. *Violaceo* odor violæ, in fonte nihil innatare potest. Bitumina *Cubanum* in Cuba gravis odoris,

doris, *Hispanicum*, *Rhadinacum* qvo foetet, & *oleum Corinthium* crassum, li mosum, subrubro & flavo coruscam odoris nitrosi, qvod in pratô ulig nosô reperitur. *Factitia ex xerahal* arte resolutô prolicitur. *Pura* exte nuata puniceo colore arridet. *Brocr dorpiana* in planicie Brunsvicensi h betur βαρύοσμ@ inter congenera.

3. *Axungia bituminea*, Plinio *Piss sphaltum*, nigrum bituminis colamen tum, in una plerumq; cum petrole nigro matrice, & qvandoq; pro axu gia rotarum incocto sebo admista distrahitur. Bitumen *Zacynthium*, qvo Asphaltum olet, & *Alsaticum*, qvo vel liqvidius vel spissius; nigrum u trumq; impurum, nec admodum fo dè olens, inter affinia.

4. Mediæ inter hanc & xerasphal tum consistentiæ nisi coalescat, *Ma tha* est, facilè exardescit, coit, sicc tur. Cùm qvid attigit solidi, tenacit hæret, & tacta fugientes seqvitur flagrabat olim miles armis suis, cu

ur

urbs contra Lucullum defenderetur. Et hoc *Samoſatica* Plinii eſt. *Artificialis* vel ex naturali pice, arena, & aliis fit, qvâ muri Babylonii ferruminati; vel ex calce viva vino reſtincta, adipe ſuillo, &c. *Limus maris mortui*, *Sidonius Pliny*, *Marga Altorfina*, *Lutum Carinthiæ*, *Pix Herodoti* inter cognata.

5. *Ambiæ Monardis* conſiſtentia tenuis, color flavus, odor *Tacamahacæ*. Bitumen *Valachicum* ceram olet, & ad candelas adhibetur.

II. Ex *concretis*, qvæ *Opoſphalta* dixeris, & omnia qvidem per naturam ſine fluxu ſunt, ſed calore picis liqvidæ vel olei inſtar reſolvuntur, *molliora* ſunt *Haloſanthos veterum*, *Sperma ceti*, *Ambra odorata*, *pix mineralis*: *Dura*, *ſuccinum* & *gagates*.

1. *Haloſanthos veterum* (*Flos Salis Plinio*) collectus in Nilo, ſummâ parte qvæ pingvis, caneſcit, mediâ croceô tingitur, garumq; olet. *Optimum* ignei ſalium inſtar fervoris, qvod olei modo pingvitudinem reddit. Adul-

teratur rubricâ vel teſtâ tritâ. ἔμμιι-
τρον καὶ θρόμβους ἔχον fucatum.

2. Spacioſis nonnunqvam tract-
bus aqvilonio mari innatat *Sperm-
ceti* (*ſemen balænæ, ambra albida, ſucci-
num marinum, ambra purgata, flos ma-
ris,*) ignotum fortè veteribus, pingv-
ſalſum, ſubacidum, frictu in ſqvam-
moſa corpuſcula faceſſens, qvæ m-
carum inſtar ſplendeſcunt, in prun-
nidorem ſebi de ſe ſpargit, & qvia v-
hementer tenue, pyxides penetrat.
Recens, odorem gari habet: *Vetus*,
mygdalarum rancidarum vel o-
putris. *Ablutum* vires qvæ â ſale,
mittit. *Rubrum* colore ſaturô è m-
ri extrahi ajunt. *Pingvedo circa In-
lam Leandam* fortè ex balænis ſauc-
tis effluens cognata, ne frigore q-
dem concreſcit.

3. *Ambræ* (*Aromatites Plinij, Succi-
num Orientale*) è materia pingvi & c-
agulabili in terra vel mari ortus, à n-
bilisſimo ſulfure odor. *Fibroſæ* i-
plicati villi ſeu ductus cum fibris al-

car-

cantibus & punctis rufis. *Scruposa* ex pulvere qvasi cogitur cum punctis citrinis & albis. *Crustosa* & pappilosa lachrymatim concrescit. *Armata* corio obducitur. *Porambar* alba, levissima, & magni precii. *Sechra* è Siachrio felicis Arabiæ oppido advehitur. *Grysea* freqventissima & maximè in usu, ex albo punctatur. *Cælestinæ*, qvæ Serapioni *Cœrulea* efflorescentia mucosa. *Sulfureæ* similes maculæ. Est & qvam in fila duxeris, Acu puncta si oleosum liqvorem fundit, *optima*. *Zeainitica* in Insula Zeilan seu *Ceylon* habetur, forte *Selachitica* seu *Alzecheleti* Ibensinæ, *Zingvitana* Serapioni. *Cetacea* vel in ventre animalis, vel juxta spinam dorsi reperiri dicitur. *Chrysea* dura, & ut sulfur ardescit. *Facticia* capit aliqvot species.

4. *Pici minerali*, *Asphaltus*, *Pissaphaltus* & *Mumia* subsunt. *Asphaltus* circa scaturigines & profluxus è liqvido & maltha plerumq; ad soliditatem pervenit, niger ut plurimum; accensus

nigricie multâ fumigat, pumicofus
perufti carbo. Purus *Judaicum* fe
Sodomeum bitumen eft. *Piffafphalt*
feu *Picibitumen* Epidauri incola, æft
fluminum in ripas conjectum in gl
bam cogitur, ex nigro ad cinereum
deflectens. Aqvæ innatans, dùm fe
vet, optimum. *Mumia*, mellago oli
fpiffa & odorata in principum Ægy
ptiorum fepulchris: jam carnis huma
næ, fale, bitumine, refinis & gummati
conditæ mifcella. In officinis liqvam
ex fepulcris conditorũ qvod effux
proftat; vel ipfum medicatum funu

5. *Succinum*, ἤλεκτρον, χρυσοφόρ
πτερυγοφόρον, ἅρπαξ (*gleffum*, *facriu*
lyncurium vel *lingurium*, *Ambra citr*
na feu *lutea*, *Carabe*) è limo qvoru
dam montium æftivis folibus fluit
in algidoq; & herbido folô denfatu
intumefcente æftu rapitur, & purg
menti inftar protruditur in littora, i
volubile, ut pendere videatur atq
confidere in vado. Attritu digitoru
acceptâ caloris animâ, trahit in fe p
le

leas ac folia arida. Taxatio olim in delitiis ingens, harumq; tantum in succinis conscientia, cum aliis vitiis ostentatio aut usus placeat. ὁλόλεκτρον purum est, nec qvicqvam heterogenei in se continet. *Leucolectrum* crystalli instar aliqvando perspicuum. *Chrysolectrum* Callistrati, matutini solis gratissimo aspectu, rapacissimum ignium, si juxta fuerint. *Falernum* à vini colore dicitur, molli fulgore perspicuum. *Fossile* in fossis Lesnæ, in cinerem post redactæ, nec unqvam rebus ut nunc stant, in eam magnitudinem & splendorem restaurandæ, dum urbs olim vallô muniretur, repertum est. Nihil *Virgineo* extra misturam interiorem: *gravido* papiliones, muscæ, culices, qvæ musteo adhæsere, inclusæ indurescunt. Flavo *Electri* nomen; fulvo *Sualternici*: album inter medicas opes.

6. *Gagati* (dicitur & *Gangotis*, *Gangitis*, *Ætites*, *lapis Thracius*, *Engangis petra*, *Lithodæmon*, *lapis obsidianus*,

gemma Thracia, bitumen nigrum, Al-bra nigra, Succinum nigrum) nigre... exqvisita, lævor & polities, qvia bitu-minis odorem spirat, funditq; resol-tus, facilè paleas arripit. *Pilegnus* ...rior, levior, & ligno similis; spissi... *obsidianus*, & levissimus politurâ ev... dit. *Urbinas* lucidus inter saxa, *H... russicus* ex vicino mari titulô nigri suc-cini venit. *Pumicosus* exsuccus diffi-culter flammam concipit. Non mu... tum abludunt *Dryites Plinij*, qvod i... ftar ligni ardet, *lignum ferrugineum* cum maculis nigricantibus Aldrova... di, qvod flagrans odorem bitumin... spirat, *gemma Samothracia*, sine po... dere, nigra, ligno similis, ex Samo-thrace Insula, *Ebenum fossile*, ligni i... star fibrosum, bituminosum, scal... radi, & poliri potest, *Fagites Dold.... nus* Altorfii inventus, carbonibus ... gni fagini simillimus, *Lapis Thraci...* concretione terrea aridi bitumin... constans, *Spinus Aristotelis*, præcede... ti congener, *Smarilus* favilla Vesuvi...

na vel Æthnea Libavio, & *Maritha* calx viva naturalis in Hannonia ex terra cum marmoribus & bitumine effodi ſolita qvibuſdam.

III. *Lapidoſa* ad terras & lapides magis accedunt. Ex illis præcipua *Terra Ampelitis* & *Lithantrax*; Ex his *lapis ſciſſilis, ebur, os, Cornu foſſile*, & *belemnites*, de qvibus alibi.

1. *Terra Ampelitis* terreæ limoſitati miſcetur, in lutum ab aqva affuſa reſolvi impos. *Pharmaciti* vis contra vermes, modicè aſſuloſa & oleo ſolubilis, miſceriq; apta. *Seleritia* à patria Belgica fictum *Torvenarum* ex Torf nomen; Nigra eſt, & lignorum vicem ſupplet. *Brabantica* ſeu *Mediterranea* minus fœdi odoris, qvia ſalſugine vitriolata minus imbuitur. *Zelandica* qvæ *Darri* ſalſedine ob maris viciniam corrumpitur. *Callaiça* in Peru provenit, & ad ſolis ardores perticis impoſita ſudat. *Britannica* qvæ glebarum pingvium pratenſium ceſpes, ex bituminea cum terris & radicibus

concretione, *Mottenarum* nomen. *Co-lonienſis* fuſca eſt & friabilis. *Lamin-ſa* ex aſſulis inæqvalibus comping-tur, nonnihil in nigredine ſubrube- & ſplendens. *Altorfina* ligneum betula vel fago carbonem refert. A-liqvando ſplendens pyrites ineſt, ſu-fur aliqvando: ſæpe particulæ int- in ochram mutantur. In ardentib- niger color pertinax.

2. *Lithantraci*, cum bitumine ſucco lapideſcente inflammabilit- & lapidea durities, reſtaurat ſeipſu- reſtibili ſeminariô, fitq; iterum fo- utilis. Flamma affusâ aqvâ acrior, leo & arenis premitur. Eſt *Catain-Belgicus*, *Scoticus*. *Mollior* in terra f- cilè dehiſcit.

CAPUT IV.

LAPIDES.

ARTICULUS I.

LAPIDES FOSSILES DIA-PHANI.

Lap-

LApides natura ſpiritus lapidifici in ſeminali ſuâ materiâ hærentis miniſterio, ex ſucco lapideſcente multiformes illos & multicolores, non tantùm intra ipſa *terræ*, ſed & *animalium* viſcera producit & format. Ex *terræ qvi eruuntur abditis*, nullam certam præ ſe ferunt figuram nonnulli, *Diaphani*, *Semiopaci* & *Opaci*; aliqvam qvidam perpetuò æmulantur. Reperies & *dubios* qvos Authores deſcribunt, inveniri incertum.

Diaphani in totum vocantur *Gemmæ* in arctum coacta naturæ rerum majeſtas, multis nullâ ſui parte mirabilior. Nec tamen ſine ruga aut pari, etiam in ſuô genere omnibus æſtimio. Infeſtantur namq; *ſcabro*, *nubeculis*, *ferrugine*, *ſale*, *vomica occulta*, *plumbagine*, *ſarcico*, *umbra*, qvando color ſurdus, *capillamento*, & *pterygio*. *Cavæ* aut *extuberantes* viliores æqvalibus. Figura *oblonga* maximè probatur, dein qvæ vocatur *lenticula*, poſtea *clypeoides* & *rotunda*; *anguloſis* mi-

nima gratia. Et illud meminiſſe conveniet, increſcentibus variè m culis ac verrucis, linearumq́; inte veniente multiplici ductu & colore mutari ſæpiùs nomina in eadem pl rumq́; materia. Omnes in *Aqve* *Rubentes*, *Cœruleos*, *Virides*, *Flavos*, *N* *gros*, *Albos* & *Varios* optimè diſtinxeri

I. *Aqvei* ſunt *Adamas* & *Cryſtalli*

1. *Adamas* non niſi in auro naſ videbatur, biennio perfectus, *Indic* cryſtalli qvadam cognatione ſexan lo lævore turbinatur in mucronem duritia credita inenarrabilis, ſimul ignium victrix natura, & nunqvam in caleſcens. Milii magnitudine *Cen* *chros* eſt; ferri ſplendore *Sideritis* mal tes pondere ante cæteros: in æreum colorem vergit *Cyprius*.

2. *Cryſtallo* aqvæ in glaciem con gelatæ æmulatio, corpus molliſſi mum, & ita in ſexangulo abſolutus la terum lævor, ut arte æqvari non poſ ſit. Puri & ſine vitio *acentela*: pellu cidi *montani*; obſcuriores & qvi colo

res

res fronti applicati reddunt, *Irides*; duriores *Pseudoadamantes* dicuntur. Prædurum fragileq; centrum qvibusdam.

II. *Rubent, Rubinus, Granatus, Hyacinthus, Sardonyx, Carbunculus.*

1. *Rubinus*, ex rosei coloris matrice candicans primùm, mox ubi maturuit, rubescens, cum exigua cærulei portiuncula prodit. *Balassius* seu *Pallacius*, mater rubini est, cermesino sed admodum diluto tincta. *Spinellus* magis rubet. *Rubacorum* seu *Rubicellorum* extremus igniculus plerumq; flavescit, corpus contra ignem non satis obfirmatum.

2. *Granato* ex flavedine ignis instar minii rubor; si hujus nimium, *Soriana* dicitur; si flavedinis, *Hyacinthi species*; si Martiolæ violæ colore interpungitur, *Rubino de la roccha*, Carbunculus forte Amethystizon. Saturo rubore tinguntur *Bohemici*; & nisi excaventur, nigrescunt. *Almandini* Alabandici sunt Carbunculi; *Amandini*, Troëzenii.

3. *Hyacinthus*, recentiorum nempe sangvinis admodum biliosi colorem refert, qvi *optimus*: rubedine croo flavescit, vilior; succini flavi, *vilissimu* qvia nec translucet.

4. *Sardonyx* si *Indicus* candore in Sarda intelligitur: hoc est, veluti ca nibus ungve hominis imposito, & u tròq; translucido. Sardæ superficie onychis radix, vel vice versa. Cœc qvæ non translucent. *Arabico* rad nigra aut cœruleum imitans, ungv minium incretum candido pingvi, n sine qvadam spe purpuræ in miniu transeunte.

5. *Carbunculus* (*anthrax*, *pyropu* similitudine ignium etiam in tenebr lucet. Liqvidioris flammæ *mascul* languidioris *fœminæ*, universumq; fu gorem extra se fundunt. *Amethyst* *zontun* extremus igniculus in ame thysti violam exit. *Sirtitæ* pinnat fulgore radiant. *Indici* retorrido; & qvi ex his lividius, *lithizontes* dicuntu *Carchedonij* nigrioris aspectûs, inclina tion

tione acrius excitantur. Ex *cognatis*, *Anthracites* candida vena præcincta in igne intermortua extingvitur, aqvis perfuſa exardeſcit. *Sandaſtro* aureæ intus guttæ ſtellantes, Hyadas & numero & poſitione imitantur. *Sandareſos* ſeu *Sandaſar* & *Sandaſerios* ſuperiore vilior. *Lychnitis* carbunculus remiſſior, eiq; præcipua lucernarum accenſarum gratia. *Jonis*, qvædam radiat purpurâ, alterâ coccô.

III. *Cœrulei* ſunt *Sapphirus*, *Amethyſtus*, & *Hyacinthus Plinij*.

1. *Sapphirus* (*Thalaſſites*) recentiorum intellige, vel ſaturè admodum cyaneus eſt, vel dilutè & ὑδαρέστερ😊. Albicantes & lactei coloris, cui aliqvid cœrulei admixtum, degeneres. Detrahitur & igne color.

2. *Amethyſtus* violaceo perlucet, ita, ut *Indica* abſolutum felicis purpuræ habeat, fundatq; aſpectu leniter blandum; altera deſcendat ad hyacinthos, Indis *Sacodion*; tertia dilutior, *Sapinos*, qvæ & *Paranites*; qvarta

vini colore; qvinta ad viciniam cry-stalli descendit, albicante purpurâ in dejectu. *Pæderotæ* qvibusdam, *Anterotæ* aliis, & *Veneris gemmæ*.

3. *Hyacintho Plinij* dilutus est Amethysti fulgor, primo qvoq; aspectu gratus, evanescit anteqvam satiet, ad-eoq; non implet oculos, ut pene non attingat, marcescens citius nominis sui flore. Θαλασσίτης flucticolor est: ῥοδηνὸς rosas imitatur: νίπτος inter roseum & dilutiorem ludit: ὑδαρέστερος, qvi & χαυνὸς, πελιδνὸς, magis ad albedinem vergit.

IV. *Virides* sunt *Smaragdus*, *Beryllus*, & *Topazius veterum*.

1. *Smaragdo*, qvi & *Prasinus*, *Neronianus*, *Domitianus* nihil omnino viridius ulli comparatum viret. Longinqvo amplificatur visu, inficiens circa se repercussum aërem, semperq; sensim radiat, ob crassitudinem sui facilitate translucidâ. Nulli major austeritas qvàm *Scythico*. Colorem expellit & aciem recipit *Cyprius*, glaucus

ali-

aliqvando. *Herminei* pingviter extumeſcunt. *Perſici*, radiant nec perſpiciuntur. *Attici* è longinqvo ſpecioſiores. *Medici* fluctuoſi & rerum imagines complexi. *Carchedonij* ſeu *Chalcedonij*, colore incerti, venoſi & ſqvamoſi. Eſt & *cholos* dictus, vel potius *chloros*, *Chalcoſmaragdus*, æreis venis turbida, & *Pſeudoſmaragdus* è qva pila. Qvi albis venis circumligatur, *Galactites* dicitur.

2. *Berylli* viriditatem puri maris imitantur,& ni color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur, hebeſcunt. Pallidiores exeunte in aureum fulgore, *Chryſoberylli* ſunt; pallidiores magis & forte ſui generis, *Chryſopraſſi*; qvos excipiunt *hyacinthizontes*, *aereides*, *Cerini*, *Oleaginei*, & cryſtallis ſimiles.

3. *Topazio veterum* olei recentis viror, aureo fulgore renitens, ipſa ampliſſima gemmarum,& ſola nobilium limam ſentit, uſuq; atteritur. *Praſocidis* tota ſimilitudo ad ſuccum porri

porri dirigitur. *Chrysoptero* egredi-
tur fulgor in similem auro colorem.

V. *Flavi* sunt *Chrysolithus veterum*, *Topazius recentiorum*, & *Xanthium*.

1. *Chrysolithus veterum* in collatione aurum albicare qvadam argenti facie cogit. In colorem electri se inclinat *Chryselectros*; interveniente candidâ venâ *Leucochrysos*; translucente veluti per aurum sincero melle, *Mellichrysos*. Est & *Capnias* & qvi vitreis similis veluti croco refulget. In *Arabicis* interpellatur fulgor macularum nubilo.

2. *Topazius recentiorum*, si *orientalis*, auri purissimi instar rutilat, solo adamante minus durior; si *occidentalis*, cum auro parum nigricat, chrystallo mollior.

3. *Xanthium* seu *Xantha*, plebeja gemma è luteo pallescens.

VI. *Nigra* gemma est *Morion Indica*, qvæ vocatur *Pramnium* & qvidem *Alexandrinum* si in ea miscetur, & carbunculi color; *Sardium*, si Sardæ.

VII.

VII. *Albus* ſeu *candidus* eſt *Lapis Bononienſis* ſeu *litheoſphorus*, cryſtallina propemodum perſpicuitate, pondere plumbi, & cui intus à centro radiorum inſtar undiq; albæ ſtriæ ad circumferentiam in ſtellæ effigiem. Calcinatus & ſoli vel flammæ expoſitus, lucem ſine calore recipit, viſuiq; in tenebris refert.

VIII. *Varij* ſunt *Opalus*, *Pæderos*, *Lapis novacularum*, & *Bezoar minerale*, qvibus *Fluores* addi poſſunt.

1. *Opalo* ineſt carbunculi tenuior ignis, Amethyſti fulgens purpura, Smaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili miſturâ lucentia. Qvi lucem ſtellæ intus velut exſpaciantem includit, *Aſtroites* eſt; qvi oculis piſcium ſimilis, parumq; cœrulei, lactis inſtar oſtentat, *Pſeudopalus*.

2. *Pæderos* (Indi *Sangenon* & *Argenon* vocant) oculi gratiam imitatur, ſed mollius nitet, rarò non ſcaber. Summa coloris ex aëre & purpura, viriditas Smaragdi deeſt.

3. *La-*

3. *Lapis Novacularum* (Ihli) cœruleo albo & nigro ſuperbit, & rerum reddit imagines, tam translucidus.

4. Bezoar minerale (pietra d' aventura.)

5. *Fluores* gemmis ſimiles, ſed cedente duritie rubri, ex diluto purpurei, cœrulei, lutei, cineracei, ſubnigri. Igne metallico liqveſcunt.

ARTICULUS II.

LAPIDES SEMIDIAPHANI ET SEMIOPACI.

LApidum Semidiaphanorum alii veteribus erant noti, minùs alii.

I. Ex *notis* ſunt, *Sardius*, *Chalcedonius*, *Onyx*, *Achates*, *Jaſpis*, & *Heliotropius*.

1. *Sardius* (*Sarda*, *Carneolus*) in ſaxis aliqvando corde hæret, loturæ carnis obſcurâ nubeculâ offuſæ ſimilis. *Mares* excitatiùs fulgent; *fœminæ* pingviores & craſſius nitent. *Ruber* Indicus à magnitudine *diſmos* vocatur. Non tenet partem ceræ in ſignô. *Polia* qvæ cani-

canitiem qvandam Sardio inducit; & *Spartopolios*, qvæ eandem rariorem nigro, inter affines.

2. *Chalcedonius*, ex albô ad cœruleum dilutum vergit, ut verè hebeti pallore refulgeat, si optima; lacteis zonis distingvitur, vel fumosa integitur nubecula, si *deterior*.

3. *Onyx* olim qvæ plurimas variasqve cum lacteis zonis habet venas, omnium in transitu colore inenarrabili & in unum redeunte concentum svavitate gratâ: nunc qvæ variorum colorum zonas, distinctè sibi superimpositas, cum ungvis humani in substratô nitore ostendit. Dum zona alba imagine scalpitur, aut nigra substernitur, *Memphites* & *Camœhuia* audit.

4. *Achates* numerosa linearum & macularum insignitur varietate, qvæ nemora, flumina, arbores, homines adeoq; ipsos ostentant. Qvi velut arbuscula insignis est, *Dendrachates*, qvi guttis aureis distingvitur, *Coral-*

loacha-

loachates, qvi pellem leoninam, *Leoni-nus* vocatur. Sunt & *Phaſachatis, Cer-chatis, Sardachatis, Hæmachatis, & Leu-cachatis*, nomina.

5. Jaſpidi eadem colorum varie-tas, ſed minor cum pulverulenta ſca-britie durities, nec ita perpoliri exacte poteſt. Transversâ lineâ albâ præ-cincta *Grammatias* eſt, pluribus *poly-grammos*. Nubem complexa & ni-ves imitata *Onychipuncta* & *Jaſponix*. Fumô veluti infecta, *Capnias*. Color etiam & figuræ nomina ſua debet *Te-rebinthiuſa, Æriuſa, & Crucifera*.

6. *Heliotropius*, in porraceo obſcu-ro corpore puncta ſangvinea gerit.

II. Ex *minus notis* ſunt,

1. *Lapis nephriticus*, verè Smaragdus obſcurior, ſed qvi candidis aliqvando punctulis variat, oleô ſemper veluti inuncta ſuperficie.

2. *Lapis colicus* ſine ullis punctis vi-ridis, colicæ ſaliva aſperſus & umbilico impoſitus remedium.

3. *Coccus Paragvayanorum* (venter

chryſtall-

hryſtallinus , Ætites gemmata) craſſi
arciminis ſpecie, extra ex rubro im-
uro & albo miſtus, expolitus ejuſdem
um optimo Chalcedonio coloris, &
n meditullio vacuus. Sponte rum-
itur vacuus, & ingentem crepitum
dit.

4. *Lapis grandinis VVormij* cum to-
itru, fulmine, & inſolitæ magnitudi-
is grandine decidit, coloris nivei,
retæ ſimilis ſed durior, cruſtâ vitreâ
rmatus.

ARTICULUS III.

LAPIDES OPACI MINORES.

OPacorum alii ſunt *Minores*, *Majo-res* alii: & illi vel *nobiliores*, & in-
er hos *plebeji rariorum generum*; vel
inùs nobiles.

I. Ex *Nobilibus*

1. *Virides* ſunt,

1. *Molochites* & 2. *Callais* (*Callaica*
eu *Callaina*) ex qvibus *ille* malvæ inſtar
ecentis viridis ſpiſſius viret, ſi *bonus*;
in-

in *deteriore* vel albæ intercurrunt ve-
næ, cum nigris aliqvando maculis, v
cœruleus diſtinctè intermiſcetur co-
lor: *Iſte* è viridi pallet, Smaragd
proximus, & in rupibus inviis gelidiis
qve oculi figura extuberat, leviterqv
adhæret, nec ut agnata petris, ſed ut
appoſita.

3. *Turcoidi* (*Turcheſia*, *Turqveſi*
Turcoſa, *Turchina* eadem qvibuſdam
Plinii *Boreas*, *Callais*, *Jaſpis* ἀεροίζουσα
æruginis color, ſed qvi in *Orientali* a
cœruleum potiùs qvàm viridem ten-
dit; in *Occidentali* aut plus albica
aut magis vireſcit, ſervat colorem d
rupe veteri, amittit de nova.

II. *Cærulei* ſunt *Sapphirus* *Plin.*
Cyanus, *Lapis Lazuli*, *Lapis Armenu*
& *Lapis Lipis*. Et

1. *Sapphirus* qvidem raro cum pu
pura, & aureis punctis collucet, nu
qvam tamen pellucida, ſculpturæ i
utilis mas intervenientibus cryſtal
nis centris. *Oriniscus* aureis punct
ſparſus eſt, χρυσόπαςος.

2. *Cy*

2. *Cyano* aureus pulvis aliqvando
neſt.

3. *Lapidi Lazuli* aurea punctula &
ammulæ, Ex oriente contra flam-
nas contumax: cedit Occidentalis &
n pulverem̃ reſolvitur.

4. *Lapidi Armeno* cœrulea in viri-
i tinctura, venæ aureæ nullæ, nec ul-
 flammarum patientia. Ætate in
ridem degenerat.

5. *Lapidi Lipis*, intermicantes qva-
argenteæ micæ, ſapor mordax.

III. *Albent Amiantus*, *Bufonites
ineralis* & *Callimus*.

1. *Amiantus* (*lapis Caryſtius*, *Asbeſti-
us*, *Boſtrichites*, *Corſoides*, *Iſcultos*) alu-
nini ſimilis, fibroſus, mollis & candi-
us, & ſubviridis, Nihil igne deperdit,
floreſcit dùm teritur in plumas, a-
taturq; in fila, qvi politi eboris inſtar
iter. *Entalium* & *Amentum dulce* vo-
atur.

2. *Bufonites mineralis* colore eſt
neſpili cinereo albeſcens, figura ali-
vando oculi in medio, aliqvando
albus

albus vel niger ſubtiliſſimus circulu
Saxo alto ad littora & ſcopulos à ma
flagellatos innaſcitur.

3. *Callaimo* pars cryſtalli inſtar pe
lucida, pars nebuloſa, ut Sardæ. Lo
cus aliqvando in gæode grandi, ne
non mirandæ imagines.

IV. *Sui coloris* ſunt *Lapis Sangvina*
lis, *Manualis*, *Hyſtericus*, *Izlibuilo*
Miſtecenſium, *Tolteca-izli*, *Garatronin*
Ovum angvinum Pliny, *Ovum angv*
num Geſneri, *Lapis angvium Bohem*
rum, *Ætites* & *Oculus mundi*.

1. *Lapis Sangvinalis*, maculis ſa
gvineis diſtingvitur.

2. *Manualis*, rimas manuum & p
dum ſanat.

3. *Hyſtericus* niger, ponderoſi
majore ex parte teres & rotundus,
teri umbilico impoſitus ſolatium.

4. *Izlibuilotli Miſtecenſium* niger
mus, politus ornamentum.

5. *Tolteca-izli*, punctis nigris & r
bris variegatur.

6. *Garatronio* figuræ ductibus A

bi

icis ſimiles, coloris aurei, in plano urpureo.

7. *Ovum angvinum Pliny* in magna Galliarum fama, Græcis omiſſum, ma orbicularis modici magnitudine, ruſta cartilaginis, velut acetabulis rachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Angves innumeri æſtate onvoluti, ſalivis faucium, corpoumq; ſpumis artifici complexu glomerantur. Ovum fortè teſtudinis in pidem duratum.

8. *Ovo angvino Geſneri* forma lencularis vel hemiſphærica, colore uſco albicans, intus candidus, cruſta xtus ſilicea, & à baſi plana, elatæ velti ſerpentum & lacertorum caudæ.

9. *Lapis angvium Bohemorum* vi- um eſt; ideò eô in ducendis filis ad erticillos mulieres utuntur.

10. *Ætites* in nidis Aqvilarum reeriri dicitur, magnaq; ex argumento romovendi vel retinendi partum ama. Qvi *ex Oriente* Callimo gravius eſt; Cinereus fœminei ſexûs, ar-

gillâ vel margâ, ſcaber uterq;. T
phiuſio candor & rotunda facies. S
xonico cellulæ in ſuperficie.

11. *Oculus mundi* piſi eſt magnit
dine, eboris colore, aqvæ injectus li
pidæ ſtatim ab ora ad centrum, m
totus translucet, & ſplendet: Extrac
ſenſim lumen amittit.

II. Ex *Minus nobilibus* qvidam *r*
bent, alii *albeſcunt*, nonnulli ſunt *vi*
des, ferruginei, vel varii coloris, no
nulli ſui.

I. *Rubent Hæmatites*, *Schiſt*
Lapis Miniy, ammochryſos.

1. *Hæmatites* ſangvine eſt obſcuri
ac ſi ferri ſcobes minio nativo miſc
retur. Niger & pondere inſignis *A*
drodamas eſt, redditq; ſuccum ſang
neum. Utilis ambuſtis *Elatites*, qvà
diu crudus, coctus *Miltites* dicitur
Uſtus minii colorem imitatur.

2. *Schiſton* venæ rubentes diſce
nunt, ex laminisq; perſpicuis comp
nitur. Nigricat eqvidem, ſed comme
datior croco ſimilis, peculiarius nam
ſplendet. 3. L

3. *Lapis Miny* ſeu *Cinnabaris* ex purpura ad ruborem declinat, inſigniter gravis, argenti vivi hoſpes. *Syncero* cocci nitor. *ſecundary* ſplendor uliginem in parietibus ſentit. *Epheſinum* κιννάβαρι Cilbianis agris curatio magni operis erat. *Hiſpanicum* ſolum vetuſtiſſimis cognitum.

4. *Ammochryſo* ſeu *Aurenio* minii nativi color, flaveſcens interdum, ſubſtantia arenoſa, & qvæ aureo pulvere conſpergitur,

II. *Albeſcunt*, *Lapis Samius*, *Galaicus*, *Specularis*, *Porus* ſeu *Tophus*, *Ilvenſis*, *Phrygius*, *Ageratus*, *Arabicus*, *Galaxia*, *Galactites*, *Spongiæ*, *Sulfuris*, *Sabuli*, *Aldenbergenſis*, & *corallium album foſſile*.

1. *Lapis Samius* candidior & durior eſt: nigricans *ebur foſſile* & *exhebenus* dicitur.

2. *Galaicos* Plinii fortè & affinis, *Argyrodamanti* ſimilis, ſed ſordidior.

3. *Specularis* cryſtalli inſtar pellucidus, flexilis, & in bracteas tenuiſſi-

mas ſcindi promptiſſimus, Facilè
gypſum excoqvitur.

4. *Porus* ſeu *tophus* (*chernites*) co-
lore & duritie aliqvando Pario mar-
mori par, ſcaber & aſper, qvi facilè
in arenam reſolvitur. Eſt & mollis,
niger, ruber.

5. *Lapis Ilvenſis*, Plinii fortè *Asapp*
nitro ſimilis, pumicoſus, & aureis gut-
tis ſtellatus.

6. *Phrygius* gleba pumicoſa, palli-
ſcens & lineis albis diſtincta optima
Ignotus hodiè.

7. *Ageratus* huic non disſimil
coriariis in uſu.

8. *Arabicus*, (*Arabus*, *Arabius*)
bori maculoſo ſimillimus; & hoc
deretur, niſi duritia abnueret.

9. *Galaxia* ex Nilo colore lac-
Trita lactis ſucco & ſapore notabi
Leucogæa & *Smectis*.

10. *Galactites*, cinereus ſed lacteum
dulcemq; ſuccum emittit.

11. *Spongiæ* ſeu *Spongites*, qvibuſda
Tecolithus in ſpongiis invenitur, ca
did

lidus, friabilis, & qvi in ſimilem ſuccum reſolvitur.

12. In *lapide ſulfuris* particulæ qvæ- am aureo colore radiant, inter ar- endum ſulfureas ſcintillas ejacu- tur.

13. *Sabuli* ſubcinereusp lerumq; andidisſimus aliqvando, & facile rrô in tenuisſimum pulverem te- tur.

14. *Aldenbergius* violam halat, ſive extra albicet, intra cinereus, ſive ru- eſcat.

15. *Corallium album foſſile* aliqvando ſt *ramoſum* & variè protuberans; a- qvando geniculatum, ſuperficie ra- oſa, aliqvando *rudius* & informe.

III. *Virides* ſunt *Morochtus* (*Mo- ctis, Morechtis* λδυκογραφὶς) qvi por- ceus, lacte ſudat, & nitet, & *Tnyites* Thoites) jaſpidis ſimilitudine ſubvi- dis, qvi mordacem ſuccum fundit.

IV. *Ferruginei coloris* ſunt *Smiris* & *Magores*, qvorum *ille* duritie ad gem- as ſculpendas factus eſt, *hic* ex fer-

rugineo in cœruleum tendit, orb… miraculum attractione, verticitate… inclinatione, & variatione nobili. Tra… hitur à magnete ferrum, & patitur… mores, domitrixq́; illa rerum omni… um materia, ad inane nescio qvid cur… rit: atq; ut propius venit, assistit, te… neturq; & complexu hæret. Est & *nig…* & *candidus*. Albus & lineis nigris in… scriptus *Calamita alba*. Ferrum rejici… ens, *Theamedes*; aurum, *Pantarbas* di… citur.

V. *Varium colorem* induere *lap…* *gypsi* & *Memphites*. Ex eo si uratur… calx fit, unde gypsum. *Iste* pingv… calculorum magnitudine, illitusqve… stupefacit membra.

VI. *Sui coloris*, sunt *Talcum*, *P…* *mex*, *Hydrolithus*, *Spromus*, *Sarcophag…* & *Melitites*.

1. *Talcum* (*stella terræ*, *Argyrodam…* *Selenitis Dioscoridis*,) stellarum inst… argenteoq́; nitore splendet, ex tenu… issimis laminis componitur, in igne… perenne.

2. *Pu…*

2. *Pumex* (*lapis Scyrus & Thyrrenus Vulcani, de Barea, Pupex, Sperator*) liqvefactorum & adustorum lapidum fæx & spuma, fistulis refertus, & aqvæ innatans.

3. *Hydrolithus* in speluncis ex succo, vel in canalibus ex sedimento concrescere solet.

4. *Lapis Spromus* colore primùm subflavo, post Leucophæo, spongiosus aqvam imbibit, qvæ deinde guttatim expressa qvasi destillat.

5. *Sarcophagus* seu *Assius*, fissili venâ scinditur; corpora defunctorum in eo absumi constat intra qvadragesimum diem, exceptis dentibus.

6. *Melitites* colore mellis, succum dulcem remittit tusus.

ARTICULUS IV.

LAPIDES OPACI MAJORES.

OPaci majores ad *Marmor, Saxum, Silicem*, & *Cotem* reducuntur, ex qvibus qvi manum implent, *Manua-*

les dices, qvi opificum operi inserviunt, *Operarios*; qvi in novam formam cæduntur, *redivivos*.

1. *Marmori* purior materia, durissimum idem, & splendorem si poliatur recipit; recrescit in fodinis erutum molliusq; morâ temporis induratur. Si *granulatum* seu scabiosum est, & silicis instar, dissilit dùm sculpitur. Duritiesclavo similis *centrum* vocatur. Hinc & *Scobs centrosa*. Fulget *Parium* qvod & *Lychnites* splendere radiat, et si translucet, *Plinij Phengites* est qvod interdum venis flavescit. *Coralliticum* mensurâ non ultra bina cubita candore proximum ebori, & qvâdam similitudine. *Alabastrites* seu *Alabastrum* paulò aliis mollius, & primum marmoris rudimentum. Maximè mellei coloris in vertices maculosi atq; non translucidi probatur. *Augusteum* qvodammodo in vertice undatim crispatur. *Tiberinum* sparsum convolutâ canitie. *Basaltes* seu *Basanites* ferrei coloris atq; duritiæ.

Obsi-

Obſidianus lapis translucet aliqvando craſſiore viſu, atq; in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddit. *Lapis Lydius* (*baſanus, chryſitis, coticula*) ferrei coloris, interdum ruffus, auri & argenti explorator. Qvi hominis halitu protinus ſudat, nubemq; diſcutit, *optimus*. *Porphyrites* rubrum eſt: candidis intervenientibus punctis ſeu furfuribus, *Leucoſtictos*, vel potiùs *Leucoſephos*; punctis nigris ſi inqvinetur, *Psyenites* vel *ſtygmites* & *pſaronium*; ſi aureis guttis aſpergitur, *Thebaicum*; ſi aſpectu ad purpuram magis declinat, *Alabandicum*. Viride pretioſiſſimi generis, cunctisq; hilarius, *Lacedæmonium*. Serpentium maculis ſimile, *Ophites*; cinereô colore maculatum, *Tephrias*; Ovorum ſpeciem maculis exhibet *Ovatum*; formam pediculorum mentitur *Pediculatum*; variô colore tingitur *maculoſum*. Invenies aliqvando canis, felis, avium, piſcium, hominis, Eremitæ, monachi, imò crucifixi, Deiparæ, Urbium & Litterarum effigiem.

 II.

II. *Saxum* solâ impuriore materia à marmore discedit, sæpeq; in eo conchæ & silices; prominentia *Crepidines* vocant. *Arenarium* ex crassioribus & tenuissimis arenis componitur. *Crustosum* seu *scissile* (fortè olim *Spinus*) in crustas finditur, stratis & tectis utiles. *Limosum* futuri saxi initium facilè in limum resolvitur. *Tophaceum* intra terram aliqvando ita molle, ut serrâ secari possit. *Calcarium* excoctum calcem pro cemento suggerit. *Molare* ex parvis silicibus & arena subtiliore constat. *Comense* (*lapis Comensis, lapis lebetum, lapis colubrinus*) spongiosus, viridis, & candicantibas maculis respersus, qvæ argenteis micis radiant: ex qvo vascula tantæ tenuitatis, ut penè ductilia sint, tornantur. *Pholadis* colore Leucophæô, asperum, cavernosum, sed non pervium, φωλάδων, φωλητήριον. *Balani*, intense cinereum, lævigatum, nullô foraminis extra vestigio intus balanis repletum. *Mimus*, lapis est propriè dictus,

impu-

mpurioris materiæ,ſcaber,poroſus,&
omnis coloris capax. *Molles* ex his
n totum ad ædificia inutiles mortali-
ate mollitiæ. Exercentur halitû ma-
is, fricantur ventô, verberantur im-
ribus. Si qvi in opere tractabiles,
aborem ſub tecto tolerant. *Tiburtini*
d reliqva fortes, vapore disſiliunt.
Fluviatiles ſemper veluti madent. *Glo-
ſi* contra injuriam fortes,ſed ad ſtru-
turam infideles, niſi multâ ſuffrena-
one devincti. *Fungifer* cruſtâ craſ-
â tepidè irrorata qvarto die fungos
andit.

III. *Silex* durisſimum ſaxi genus,
qvod calcem non bibit, variisqve
d obſcuris à natura coloribus tin-
tur, vitrorum & factitiorum lapi-
um materia, ſi transſucidum & al-
um, plerumq; liqvabile, *Pyrimachus*;
durum, ſilentem intra ſe ignis lati-
m fovet, *Pyrites*; ſi nigricat, cum
ſciis argenteum lævorem exprimen-
bus, *Argyromelanos* appellatur.

IV. *Cos* ex lapidibus etiam opera-

riis, nigra, alba, viridis, rubeſcẽs, lutea
variegata, Inter *aqvarias*, qvæ & *rota*
riæ & *gyratiles* laus olim Naxiæ præci
pua. Trahentes repertæ & in Italia
aqvæ aciem acerrimo affectu, nec no
qvas *Paſſernices* vocant. *Laconiæ* ole
indigæ, *Flaminitanæ* ſalivâ hominum
proficiunt, & qvia in tonſtrinis hume
ctantur, *ſalivarias* dices. *Oleariis*, qv
& *Oleariæ Croticæ*, *ſcalptores*, ſcalpra &
cæla exterunt. *Ocularibus* collyria a
fricantur.

ARTICULUS V.

LAPIDES CERTI, CERTÆ FIGURÆ.

LApides certi, certæ figuræ, vel ſpe
cie *naturalium* aut *artificialium* na
ſcuntur, vel *horum ſimulachrum* ſil
à natura impreſſum exhibent.

I. Ex *naturalibus figuris* qvædam
ſunt *cæleſtium*, qvædam *ſublunarium*
Nonnullæ *plantas*, *partes animalium*
hominisq́; ipſius præ ſe ferunt.

1. *Cæleſtium* oſtentatores ſunt

1. *Aſt*

1. *Asterias* seu *Astroites*, qvi stellas exactè refert, aliqvandò rosas, vermium & caudarum gyros, sæpè confusè maculas.

2. In *Asteria vera* seu *stellari lapide* (*sphragis Asteros* Gesnero) ita eædem supra ponuntur, ut separari ab invicem possint. Eminent radii suis angulis, in medio cavitas, margines striis transversis sulcantur.

3. *Asteria Pliny* candicantium proxima, inclusam lucem pupillæ modô continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atq; alio loco reddens.

4. *Ceraunia* inter candidas fulgorem syderum rapit, concursantemq; intus stellam habet.

5. *Selenites Pliny* ex candido translucet, imaginem lunæ continet, redditq; eam in dies singulos, crescentis minutisq; numeris.

6. *Selenites Dioscoridis* (*κȣφόλιτ⊕*, *Aphroselenos*, nonnullis *Talcum*) albus,

 ina-

inanis & lævis, per lunæ augmenta plenior, & ſolidior invenitur.

7. *Aſtrios* cryſtallo propinqvus intus à centro lucet, lunæ plenæ fulgore.

8. *Lapis Hildesheimienſis* novæ lunæ in cornua curvatæ ſpeciem gerit, aurei coloris armaturâ tectus, ſtriatus qvandoq;.

9. *Tephrites* ſeu *Menois* lunæ creſcentis & corniculatæ eſt formâ.

II. *Sublunarium* ſpecie ſunt,

1. *Stalactites* aqvæ ex alto decidentis progenies, ſtyriis ſimilis, in pyramidem deſinens, albus, pellucidus.

2. *Stalagmites* qvi è guttis rotundis in terra denſa coagmentatur, piſorum vel coriandri magnitudine, ſæpè in una maſſa plurimi, favis qvaſi includuntur.

3. *Sardonyci Indicæ* cereum aut corneum Subſtratum, circuli albi, & qvædam cœleſtis arcûs æmulatio, ſuperficies locuſtarum maris cruſtis rubentior.

4. *La-*

4. *Lapis Caymanum* calculorum fluviatilium æmulus, qvartanæ averruncus, in crocodilorum ventriculo reperitur.

III. *Plantas repræsentant,*

1. *Corallum* (*lithodendron, dendritis, Gorgonius*) cui fruticis effigies, homiris ſæpè longitudo, color anteqvam lapideſcat varius, lignum prima materia. *Pſeudocorallo verrucario* ſuperficies lineis inſcripta, verrucæ freqventes, qvæ veſiculas habent.

2. *Lapis Judaicus* (*Syriacus Ætio, Phœnicites, Pyrene, Thecolithos, Eurhæus, Oſteolithos*) olivæ eſt ſpecie, ſtriis velut tornô ſecundùm longitudinem ductis, albus & ſubcinereus.

3. *Fungites Wormij*, cui ſtriæ partim profundæ, partim echinatæ, in nodulum terminantur, figurâ fungi.

4. *Nuciformis*, qvi nucem myriſticam ſubſtantiâ refert, pulpâ intus ex luteo variegata.

5. *Syringites*, qvi ſtipulæ internodio ſimilis, perpetuâ fiſtulâ cavatur.

6. *In-*

6. *Indicus VVormij* ad Achites re-fertur.

7. *Cenchrites*, qvi milii grana velu sparsa exhibet. Sunt qvi Agallochii santali, caudicum, cucurbitularum melopeponum, conorum, malorum Persicorum, castanearum, anacardii tritici, pisi, piperis, seminis lentis, & raporum figurâ ludunt.

IV. *Animalium partes* plurimi refe-runt.

Et 1. *Avium* qvidem *Hieraci-tes*, qvi milvinis nigrisq; plumis alter-natur. *Geranites*, qvi oculum grui mentitur. *Perdicites*, qvi striis & co-lore perdicum pennas exprimit. *Ae-tites* (alius à priore) qvi colorem a-qvilæ candicante caudâ. *Peristerite* qvi capite, rostrô, pedibus, pectore caudâ columbam; solis alarum linea-mentis deficientibus.

2. *Piscium* verò *Lepidotes*, qvi sqva-mas variis coloribus imitatur. *Rhom-bites*, castaneæ magnitudine candidu

qv

qvi ſqvamis parvis obliqvis, eminentibus undiq; plenus eſt.

3. *Aſtrobolus*, ſeu *Aſtrolus*; oculis piſcium ſimilis eſt, relictus candido in ſolo. *Ammonites* ſeu *Amites*, qvi ex arenis componitur, nucis juglandis magnitudine, ovis piſcium ſimilis. Qvi ex lapillis piſi aut orobi magnitudine conſtat, *Piſolithos*; qvi milii, *Cenchrites*, qvi ſeminis papaveris, *Meconites* dicitur.

3. *Exangvium* etiam

1. *Oſtracites*, (λιθόστρεος) qvi oſtreis ſimilis, cruſtoſus & ſciſſilis, ſonitumq; ollæ percuſſus reddit. *Ceramites* vocatur, qvia colorem teſtæ habet; *Cheramites* cum cœruleis pullis pingitur.

2. *Porphyroides* qvi cinereus, & purpuræ inſtar aculeis clavatur, ſed ſine turbine;

3. *Conchites*, qvi lineis incurvis ad capulas redeuntibus, & aurei coloris armaturâ ſuperbit,

4. *Lapis Megaricus*, in cujus toto cor-

corpore conchæ marinæ ſparſſ[i]
ſunt.

5. *Ctenites*, qvi pectines refert, & co[...]
ris ceti figuram qvandoq; : In un[...]
ſaxô ſex vel ſeptem invenias cinere[...]
colore.

6. *Myites*, qvi imitatur muſculo[...]
oblongus & pectinis modô rotun[...]
dus.

7. *Strombus* ſeu *Strombites*, q[...]
cochleæ aqvatili ſimilis, ex amplo in
tenue turbinis inſtar deficit, in ſpira[...]
à dextrâ tortus.

8. *Onychites*, ungvibus odoratis, q[...]
onychi tàm colore qvàm figura ſ[i]
milis.

9. *Cancrinites*, qvi pectus cancri [...]
lapidem verſi refert, lineæ albæ jun[...]
cturas coſtarum æmulantur, & totu[m]
corpus pervadunt.

10. *Scolopendrites*, cui lineæ und[a]
rum penè ductu diſcurrunt, brevisſ[i]
mis petiolis transverſis plenæ, ut ve[r]
mes ſcolopendræ.

4. *Qvadrupedum*

1. Oc[...]

1. *Oculus Cati* ſeu *felis* (*oculus Solis, Mithrax Perſarum, Pſeudopalus*) qvi oculum animalis hujus apprimè exprimit, ex lacteô & fuſco in medio veluti qvodam divortio ſeparatis, in alterâ ſemper parte (ſi invertas) candidior & lucidior.

2. *Oculus Beli*, qvi albicans, pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem.

3. *Lycophthalmos*, qvi ex rutilo ſangvineus, in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi.

4. *Leucophthalmos* rutilus aliàs, oculi ſpeciem candidam nigramqve continet.

5. *Triophtalmos*, qvi cum onyche naſcitur, tres oculos ſimul exprimens.

6. *Gloſſopetra* (*lamiarum dens*, glottis Cardano) qvæ ſerpentis vel potiùs pici lingvam refert, craſsâ parte lapidea, mucronatâ cornea, atroqve colore ſturni ungvis inſtar ſplendet. Invenitur & dentatis marginibus.

7. *Lapis Renalis*, qvi renis formam

exhi-

exhibet, subruber, crustâ ferreâ tectus.

8. *Ceratites* (cornu fossile) qvi cornu specie tàm magnus aliqvando, ut nulli animali tribui possit, intus mollis, albus, levis, friabilis, margæ succo lapidescente irroratæ soboles.

9. *Crucifer*, qvi cornu bubuli facie, & dùm transversim in orbiculos scinditur, crucem nigrô colore mentitur.

10. *Cornu Ammonis*, qvod aureo colore arietini cornu effigiem reddit, nodosum aliqvando, qvasi juncturis cohæreat.

11. *Ossifragus*, (*Osteites*, *Ammosteos*, *Osteocolla*, *Osteolithos*, *Holosteg*, *stelechites*, *lapis sabulosus*) qvi ossis speciem refert, concavus, medullâ friabili in liqvorem solubilis. Pullulat aliqvando è terra, & stipitis ramis mutilati figuram exhibet. Species *Enostios* est fracti ossis similitudine.

12. *Enorchis*, qvi ovi columbini magnitudine, obscuris coloribus forr-

descens

lescens, lapidem inclusum habet, testium formâ, Plinio candidus; divisusq; fragmentis testium effigiem repræsentat.

13. *Geodes oblongus* stercoris canini specie, candidus & utrinq; acuminatus; qvibusdam Bezoar Ægypti fossile, & Ætites fœmina Plinii.

14. *Chelonites*, nuper exclusæ ex ovis testudinis, cui cameratum & variis qvadrangulis distinctum operimentum, simulachrum: sæpè totam testudinem pronè & supinè refert. Qvi cum tonitrubus decidisse creditur, & magnas eminentias habet, *Brontias* est; qvi cum pluvia & exiguas, *Obibrias*; qvi nullas & hemisphæricæ formæ est, *Ceraunias*.

15. *Biucardia*, petra cordi bubulo similis, Babylone & circa Neapolim proveniens.

16. *Buglossus*, lingvæ bubulæ, pondere ferri, & cui duo crassiore parte foramina.

17. *Ophiomorphites*, serpentis in spiram

ram convoluti facie eſt, caudâ cen-
trum occupante.

5. Ad *hominis partes* accedunt

1. *Onyx*, cui candor in ſubſtrato un-
gvis humani ſimilitudine.

2. *Umbilicus Veneris* (*Umbilicus ma-
rinus*, *oculus marinus faba marina*) qvi
umbilici humani ſpecie conchæ rudi-
mentum, ſpiris in gyrum actis, rube-
lo & albo hinc inde diſtingvitur.

3. *Hyſterolithus*, ſeu *hyſtera petr-*
qvi muliebrem naturam exhibet, inte-
divaricata qvaſi femora.

4. *Diphyes* duplex, candida & ni-
gra, mas & fœmina, genitale utrius-
qve ſexûs diſtingvente lineâ.

5. *Ideæ dactyli*, qvi in Creta ferre-
colore pollicem humanum referunt.

6. *Variolatus*, qvi variolarum ru-
dimenta præ ſe fert, unus fuſcus a-
viriditatem tendit, alter flaveſcen-
tertius leucophæus.

7. *Gloſſoeides*, qvi ad radicem ſpi-
ſior, ad apicem arcuatus, humana m-
lingvam apprimè exprimit.

II. *A*

II. *Artificialia imitantur* haud pauci.

1. *Rotundi* ſunt *Geodes* ſeu *Ætites*, vi terram continet, & aqvæ injectus ridorem varium edit; & *Enhydros*, vi aqvam, in candore lævis, illaqve d motum veluti in ovis liqvor fluctuat.

2. *Hæmiſphærici* præter Chelidonim, Cheloniten, jam dictos, *Oculi ncri*, qvi in gammaris exuvias depoſituris, inveniuntur.

3. *Cylindriformis*, ſed compreſſus, *ombites* in Galgebergô, ſtriis ſe ita terſecantibus, ut plures in medio einentiæ fiant.

4. *Cuneiformis* eſt *Ceraunεas* in albo ſcus vel niger, duritie ſiliceâ, forane rotundô, aliqvando pertuſus. otundi & nigri *Betuli vocantur*, lon*Ceraunia*; perforati, *Diſci*; ſunt & turibus ſimiles.

5. *Rotæ* aut tympani figuram oſten, *Trochites*. E modiolo radii eminntes ad extimum orbis, & inter eos

ſtriæ.

ſtriæ. Nitet fractus & lævis. Ex tr[illegible] chitis nondum ſeparatis conſtat *E[illegible] trochos*; radii alterius inſeruntur ſtri[illegible] Æqvali radii eminentes & cingulum[illegible] Ex multis pentacrinis componitu[illegible] *Encrinos.*

6. *Sagittæ* ſpecie eſt *Belemnit*[illegible] nunc plenus, nunc concavus, armat[illegible] ſemper, & lapis, qvi continet, cruſt[illegible] tanqvam membranis qvibuſdam compingitur. Falerni ſuccini c[illegible] lore & pellucens, *Lyncurius* eſt: n[illegible] grum *Coraciam* vocant.

7. *Patinæ* inſtar cavatur *Pat*[illegible] *Hildesheimienſis*, qvæ nigra, & au[illegible] armaturâ rutilans.

8. *Panis* ſimilitudine eſt *Panis D*[illegible] *monum*, qvi prope Rotvillam rep[illegible] ritur.

9. *Baculi*, qvi *Baculus S. Pauli*, c[illegible] lumnula alba, ſubſtantiæ gypſeæ, [illegible] midia parte nodoſa.

10. *Clavis*, qvidam ſaxeâ durici[illegible] colore ad luteum inclinante.

11. *Pilei*, qvo nautæ in Daniâ ut[illegible]

r alius, ponderoſus, colore cinereô,
c cavus.

12. *Clavatus* tubercula clavorum
pitibus ſimilia habet, fuſcus & ſalis
mmoniaci inſtar ſciſſus. His adde
oplitem, armaturâ tectum, ferri po-
i aut æris ſimilitudine. *Tyromorphi-*
n, qvi caſeum, *Laganitem*, qvi lage-
m, *Ephippitem*, qvi ephippium, *phia-*
em, qvi phialam repræſentat. Sæpè
c & picturis ludit natura, & omni-
n capax ingenium exercet. Vide-
s ad amuſſim expreſſa, pentaphyl-
n, ſabinam, flores lilii, roſas, gale-
, ſoleas eqvinas, retia, veſpeta, aves,
ſſeres, rhombos, echinos marinos,
rmicas, ſcarabæos, viperas, ſcorpi-
es, ſcaros, mullos, pavones, &c.
ncqve varia lapidibus indita no-
ina.

ARTICULUS VI.

LAPIDES DUBII.

TRiplex eſt *lapidum dubiorum* ratio. Alii *ſpeciem & figuram aliarum rerum gerunt*, qvidam *nullam*; non nulli *ſufficienter non deſcribuntur*.

1. *Ex figuratis Amphitane* aurum refert, qvadrata figura. *Balanites* glandem, viridis & Corinthii æris ſimilitudine, mediam ſecante flammea vena: *Phœnicites* dactylum. *Altiza* lenticulam, & argenteô nitore fulget. *Chalazias* (Gelaſia, Chalazites) grandinem, igne addito manet ſuum frigus. *Crocallis* ceraſum. *Cyanea* qvæ nigra, fracta fabam. *Encardia* cordis ſpeciem præ ſe fert; qvædam nigra cœtera ſui parte candida. *Eumeces* ſilicis in Bactris. *Gemites* vel *Gamites* manus utriusq; ſe mutuò complectentis. *Libanochros* thuris, ſed ſuccum mellis. *Nympharena* Hippopotami dentium. *Phloginos* ſeu *Chryſites* Ochræ Atticæ. *Phycites* algæ. *Prontea*, ſive Brontea capitis teſtudinis. *Cyſſites* candido collucet hederæ foliis, qvæ totam tenent. *Inocilſites* vel potius

Na

Narcissites Plinio, venis etiam hederæ
istingvitur. *Daphnios* figurâ Lauri,
orbos comitiales demonstrat. *Bo-*
ichites, crines mulierum. *Nebrites*,
beri patris nebrides. *Botryites*, pam-
neam incipientem uvam. *Steatites*,
igulorum animalium adipem nu-
erosam. *Myrmecias*, eminentes ver-
cas. *Lyren*, olivæ nucleos: & piscium
inæ aliqvando inesse videntur. *Cir-*
s pyra. *Androdamas*, argenti nitore
mper tessellis similis. *Pæantidas* seu
emonidas prægnantes fieri & parere
cunt.

II. *Non figurati* colore distin-
vuntur.

1. *Candidi* sunt *Sallius* gravis, qvô
arum pellitur. *Cimilianthus* marmo-
s instar cum pupilla aurea vel flava
medio. *Solis gemma*, qvæ ad spe-
em syderis in orbem fulgentes spar-
t radios. Cum aureis venis *Lysima-*
us Rhodio marmori similis. Cum
ulvinorum notis coëuntibus *Cæpites*,
u *Cæpocapites*, candoremq; imagine

 rege-

regerit. *Eryſtalis* ſed qvæ ad inclina-
tiones rubeſcere videtur. *Cynedia* e
cerebro piſcis, qvæ habitum maris nu-
bilô colore aut tranqvillitate præſagit.
Corſoites caniciei hominis ſimilis eſt.
Antipathos Arabica (*lapis Arabicus*) e-
bori, & hoc videretur niſi abnueret
duricies, *Emites* eidem ſed mollis. Ci-
nerei ſunt *Galaricides* ſeu *Galarictis*, for-
tè Galactites. *Syſinus*, qvi oleo inun-
ctus nigreſcit & duratur in igne. *Th*-
lerrhizos, qvi candidis radicibus ſpe-
ctatur. Mediam gemmam candid-
diſtingvit linea & meſoleuca. *Acop*
nitro ſimilis, pumicoſa, aureis gutt-
ſtillans. *Pallidus* & *Diadochus* & bery-
lo ſimilis. *Chryſolampis* (*Chryſopagio*
Chryſopaſos) de die, noctu ignei colori.
Ex albô rufa *Aphrodiſiaca*. Colore
pellis leoninæ oſtentat *Agapis* cont-
ſcorpionum ictus vehemens. Argen-
ti, *Argyrites*, cum ſtigmatibus aurei.
Cryſtalli *Kakabre* (*Karate*, *Karadr*
cum fuſca albedine. Vitri, *Lignit*-
contra faſcinationes. *Zingnites* & *Zi*-
gr-

rites contra nyctalopiam. Vini, *Orbanus* opali Species. *Etindros* guttas qveas perpetuò exſtillat. *Cambaites* illigatus brachio hydropem ſanat.

2. *Nigri* ſunt planè *Antipathos* Meorum, qvi non translucet. *Sagda* Sanothracum, ſine pondere ligno ſimis. *Horcus* Alexandrinis. *Catemia* arenti glutinationi proficuus. *Ophicarlos* binis lineis albis includentibus. *Meſomela* nigra vena qvemlibet corem ſecat per medium. *Chalcophos* æris tinnitum illiſa reddit. *Subgri* ſunt *Galachites* (*Garatides*, *Geratides*) fabuloſus vel magicus, & *Entias* qvi ſitu videtur operire nigrim. *Ferrei coloris Machæra*, culter vel adius ferro ſimilis in Berecynthio onte, & *Asbeſtos* in Arcadiæ monus. Luridus & alii lurido ſimiles erias, contra regium morbum. *Fudus* plurimis ſpiris, *Capnites*: Ex al nigri, *Ægyptilla* & *Lince*. Niger m venis rubentibus *Dionyſias*: cum nis aurei coloris, *Medea*; cum venis

 ruben-

rubentibus *Asiictos* : cum rubris vi-
gulis vel guttulis *Absynthus* : cum sa-
gvineis & albis nodis, *Baroptis*, si
Baroptenus : cum candidis aut sang-
neis frondibus *Borsycites* : cum lim-
te albo *Vejentana*. *Astrapiæ* in ca-
dido aut cyaneo discurrunt è medi
fulminis radii.

3. *Virides* sunt, & planè, *Limon*-
tes, Medus, *Chrysopterus*, Chalcosm-
ragdus, Polytrix, Cholo & Dot
Porracei Eumetres & *Sagda Chaldæorum*
herbacei *Chlorites* & *Chrysoprasus* :
virore pallescit *Gallerica* : viridis & a-
reus *Herminodes*. Cum fulgore au
Choaspites.

4. *Cæruleus* planè *Cælicolor* : vio-
ceus *Jon* sapphiri colore, *Proconne*

5. *Rubri* sunt, *Epistites*, *Gaditan*
Tettus. Sangvineis nigris venis *N*-
monites. Cum sangvineis guttis T-
ciæ tertia species. Aeris colore (
tonna & *Chalaites*.

6. *Flavi* & hisce similes Lactea.
gnis colore *Hormesion* & *Aspilat*

E

Electri, *Zanthene*, *Myrrhæ*, *Myrites* & *Aromatites*: Croci *Crocias* & *Syrtites*: Minii *Corallis*: auri *Filaterius*: Fulvus, *Perithe*: è fulvo candicans, *Xanthos*: melleus *Melichrotus*, & *Myrſinites*: partim flavus partim melleus, *Melichlorus*: ceræ ſimilis, *Cerites*.

7. *Multicolores* ſunt *Hexacontalithus*, pellis pantheræ colore, *Kaman*, *Droſolithus*, *Eupetalos*, *Exolicetus*, *Polyzonos*, *Chitonites*, *Fongites*, *Olea*, *Orca*, *Panchrus*, *Pantera*, *Tarti*, *Ziazaa*, *Dæmonius*, *Syderopæcilos*, qvibus & *Ponticam* adde.

III. *Nec figuræ nec coloris noti ſunt, qvi ſufficienter non deſcribuntur*, *Ananchitis*, *Synochites*, *Baptes*, *Cactonites*, *Camites*, *Calondronius*, *Camaſeus*, *Carabates*, *Catochites*, *Catopyrites*, *Cegolites Alberti*, *Chryſanterinus*, *Clites*, *Dosaltides*, *Gloſſites*, *Erotylos*, cum *Aphisome* & *Hieromnemone* idem, *Euſebes*, *Hyenia*, *Kenne*, *Kinnocætus*, *Lauraces*, *Linurgus*, *Liparis*, *Nemeſites* &c.

7. *Lapis umbræ*, qvi parte ſuperi ore bifidus.

8. *Lapis Dentalis*, qvi extrinſecu ſerratus, parte gibbosâ rimoſus, intr ſqvamatus.

9. *Lapis percæ* qvi binus, oſſeu oblongus, albus, planus, alterâ par qvaſi dentatus.

10. *Lapis carpionum*, vel oſſeum qvid circa ſpinæ dorſalis initium, jusq; auxilio caput ſpinæ annectitu triangularis, ſubflavus.

11. *Synodontides* è piſcis cerebro jusdem nominis.

12. Oculi *cancri* ſuprà recenſiti.

II. Ex *qvadrupedibus* extrahuntu

1. *Bezoar* ſeu *Pazahar*, qvi cer caprarum generis in Perſia ventric lo innaſcitur, tunicatus ceparum in ſtar, ſplendidus ſeu lævis, pullus pl rumq;, ſpadiceus, rarus, aut ex viri nigricans, cui feſtucæ aut herbæ frag mentum in meditullio.

2. *Batrachites*, ſeu *Borax* creditu qvi in capite rubetæ cornutæ, qv

Bora

Borax dicitur, gignitur, os potiùs quã
lapis, palatum vel lingva bufonis apparet. Color non omnibus unus, alii
in candido fusci; alii nigri, liventi-
ius maculis: cœruleus aliqvando in
medio oculus: alba macula qvando-
qve in vertice, qvantitas mediocris
fabæ.

3. *Lapis porcinus*, qvi in felle por-
ci propè Malaccam invenitur, rubeus,
dilutus, amarus, saponis Gallici tactu,
bezoharis æmulus.

4. *Lapis Malacensis* porcinus qvi-
busdam, in felle hystricis, dilucidioris
purpuræ colore, amarus, lubricus, &
ngvis. Menses manu gestatus mo-
vet, abortumq; facit.

5. *Lapis Bulgolda* in capite anima-
lis Bulgoldulf, avellanæ magnitudine,
venereorum metus.

6. *Lapis fellis* seu *Haraczi*, & *Ma-
tius* Sylvatico, in cisti fellis anima-
lium ochræ colore, tunicis tectus. In
bus *Alcheron* qvibusdam.

7. *Lapis asini sylvestris*, ovalis, nu-

7. *Lapis umbræ*, qvi parte super[illegible]
ore bifidus.

8. *Lapis Dentalis*, qvi extrinsecu[illegible]
serratus, parte gibbosâ rimosus, int[illegible]
sqvamatus.

9. *Lapis percæ* qvi binus, osseu[illegible]
oblongus, albus, planus, alterâ par[illegible]
qvasi dentatus.

10. *Lapis carpionum*, vel osseum[illegible]
qvid circa spinæ dorsalis initium, [illegible]
jusq; auxilio caput spinæ annectit[illegible]
triangularis, subflavus.

11. *Synodontides* è piscis cerebro [illegible]
jusdem nominis.

12. Oculi *cancri* suprà recensiti.

II. Ex *qvadrupedibus* extrahunt[illegible]

1. *Bezoar* seu *Pazahar*, qvi ce[illegible]
caprarum generis in Persia ventric[illegible]
lo innascitur, tunicatus ceparum i[illegible]
star, splendidus seu lævis, pullus pl[illegible]
rumq;, spadiceus, rarus, aut ex viri[illegible]
nigricans, cui festucæ aut herbæ frag[illegible]
mentum in meditullio.

2. *Batrachites*, seu *Borax* creditu[illegible]
qvi in capite rubetæ cornutæ, qv[illegible]
Bora[illegible]

Borax dicitur, gignitur, os potiùs qvā
lapis, palatum vel lingva bufonis ap-
paret. Color non omnibus unus, alii
in candido fusci; alii nigri, liventi-
bus maculis: cœruleus aliqvando in
medio oculus: alba macula qvando-
qve in vertice, qvantitas mediocris
fabæ.

3. *Lapis porcinus*, qvi in felle por-
ci propè Malaccam invenitur, rubeus,
dilutus, amarus, saponis Gallici tactu,
Bezoharis æmulus.

4. *Lapis Malacensis* porcinus qvi-
busdam, in felle hystricis, dilucidioris
purpuræ colore, amarus, lubricus, &
sangvis. Menses manu gestatus mo-
vet, abortumq; facit.

5. *Lapis Bulgolda* in capite anima-
lis Bulgoldulf, avellanæ magnitudine,
venereorum metus.

6. *Lapis fellis* seu *Haraczi*, & *Ma-
tius* Sylvatico, in cisti fellis anima-
lium ochræ colore, tunicis tectus. In
quibus *Alcheron* qvibusdam.

7. *Lapis asini sylvestris*, ovalis, nu-

cis juglandis magnitudine, ex albô æ
citrinum tendens, cum ſciſſuris qv
buſdam.

8. *Lapis urſinus*, qvi inter carne
& pellem urſi latet, ſolidus, cui ur
gvis pollicaris magnitudo, figura o
valis, hæmiſphærica, cum maculis fl
vis cinereus.

9. *Lapis Caſtoris*, qvi in Caſtoris in
ventus eſt meditullio, rotundus fer
luteus, & ſubſtantiæ gypſeæ.

10. *Lapis cervorum*, qvi in canth
oculorum naſcuntur, poſtqvam ſe
fluvios poſt ſerpentum eſum præc
pitavere.

III. Ex *Avibus* habetur

1. *Alectorius*, qvi in ventricu
vel jecinore gallinaceorum reperit
cryſtallo obſcuro ſimilis, interdur
fuſcus, vel ſangvineis venis diſtinct
Optimus qvi ſtagnantem injecti ci
micam oſtentat.

2. *Chelidonius*, cui in ventre juv
num hirundinum minera, ſeminis li
magnitudo, figura hæmiſphærica, c
li

or in convexo pullus dilutior, in cava purpureus, nigris injectis maculis, aureis guttis superbit probatissimus.

3. *Lapis palumbularum* exiguus, qvi in ventriculis harum avium reperitur, præsentissimum contra renum calculum remedium.

IV. *Ex reliqvis depromuntur*

1. *Dracontias*, seu *Dracontides*, qvi ex cerebro Draconum morientibus amputato fieri fingitur: Viventibus abscisso nunqvam gemmescit, invidiâ animalis mori se sentientis.

2. *Limacites*, qvi ex capite hortensis limacis habetur, nonnullis eminentibus lineis, albus & lividus.

3. *Lapis Cenar* Sinensis est, ne rugæ in corpore oriantur, impedit.

V. Reperiuntur & *in Homine* non tantùm in vesica & renibus, sed in cerebro, hepate, corde, pulmone, vesica fellea, sub lingva &c. Ex atheromate eductus est unciæ longitudine, substantiæ gypseæ, levis, & variis tu-

berculis verrucatus. Visum & *Lithopædion.*

CAPUT V.

METALLA.

MEMBRUM I.

METALLA NATIVA, ET SUI GENERIS.

QVintum fossilium genus sunt *Metalla* fusilia & flexilia corpora, qvæ ex succo salino seu mercurio vi sui sulphuris seu Spiritûs in terra coagulato, & in tantam soliditatem condurato, ut non nisi acerrimô igne liqvescant, mox tamen rursus consistant, confiunt; & in *Nativa* seu *Vera*, & sui generis, nec non nativis affinia dispescuntur.

I. *Metalla nativa vera*, vel ita temperantur suis principiis, ut ignis examen sustinere & dilatari, mercurioq; jungi possint, ut *Aurum* & *Argentum*: vel ex iisdem minùs maturis excoctis & fixis constant, tàm *dura*, qvæ prius igniun-

gniuntur qvàm funduntur, ut *Æs* & *Ferrum*, qvàm mollia, qvæ prius funduntur qvàm igniuntur, ut *Plumbum* & *Stannum*.

1. *Aurum (Sol)* mercurio claro sulphuri albo & sali misto se debet, inde fulvum colore syderum. In incendiis & rogis durat, minimumq; usu deteritur; nec aliud laxius dilatatur, aut dividitur numerosius, intacti semper ponderis. Ἄπυρον (ἄπεφθον) sine omni operâ per se perfectum est. *Obryzum* (*purum putum, excoctum, recoctum*), πλύεφθον *aurum ad obrussam*) sæpius despumavit, & ideò experimentô ignis simili colore radiat. Ascendit ad XXIV. ceratium. Nulla ejus sub hoc nomine apud veteres mentio, *ad obrussam dicebatur*. *Argentosum* aliqvâ argenti portione inqvinatur. *Arrugia*, fossione qvæsitum & statim suum. Massas ita inventas *Palacras* Hispani, alij *Palacranas* vocabant, qvod minutum est *Balucam*. *Ramentitium*, in torrentibus collectum, συρτὸς dicebatur, *Canali-*

nalitium in puteis effossum, qvod venarum canalibus per saxa vagatur. *Infectum* (*purum*) qvod in massis. Auri meri massula in metallis reperta; *Aurinodus*(κεντρον ἀδ[illegible]μας)dicitur: massas in puteis denas aliqvando excedentes libras πάλας: parvæ auri massulæ in Hispania;qvod super omnia solum in massas & ramenta capitur,*strigiles*. Aurum *Ophir* ex terra Ophiz seu veilan insula petebatur Lexico Arabico-Copto *Indicum*,qvia ei Ophir India.*Uphaz* ex eâdem regione venit, & qvidem optimum. *Parvajum* colore est sangvini juvencorũ simile.*Gemmatum*, qvod in poculis gemmis intextis ornabatur. *Largitionale*,qvod sacris largitionibus inferebatur. *Adulteratum* alienæ materiæ præter legem miscetur.*Signatum* qvod pro monetis cuditur. *Netum* qvod in fila attenuatum est. *Textile* qvod vestibus intextum. *Coronarium* qvod triumphantibus olim dabatur. *Hungaricum* ceratiorum seu scrupulorum viginti trium,inde *Nummarium*

Du

Duo & vicenarium, qvod duodecima parte à prima nota distat. *Vicenarium*, (*usuale, escularium*) ceratiorum viginti. *Duodevicenarium*, (*dodrantale*) ceratiorum octodecim.

(2.) *Argentum* (*Luna*) nullâ sui spe, nullis lucentibus scintillis ex mercurio perfecto puro & claro, sulphure albo & mercurio oritur, colore hilariore, magisq; diei simile. Ex auri & argenti mistura, qvinta hujus portione commista *Electrum* fit. *Orientale* sapphiro, lapidi cyaneo, & proprio pyriti adhæret. *Ramentosum* in fluviis & forellarum capitibus qvære. *Rude* (infectum) qvod adhuc in massa metallis & aliis permiscetur. *Purum putum*, qvod stamen suum est. *Pustulatum*, vel potiùs *pusulatum* primæ notæ. *Aerosum* cui æs admiscebatur; tenue alias & læve. *Grave*, in qvo nihil præter pondus æstimatur. *Factum*, qvod in vasis & signis est. *Signatum* (*cælatum*) qvod aliqvâ formâ exprimitur, τόρευμα. *Purum*, qvod sine emblematis. *Foliatum*, qvod

qvod in folia malleatur. *Hiberum* pu
excocto, qvia tali Hiſpaniâ abund
bat. *Paſtillatum* qvod in maſſas & p
ſtillos cogitur. *Eſcarium* ſeu *menſa*
argentearum lancium ſuppellex. Pr
ut in vena proſtat, eſt *ramoſum, furc*
tum, acuminatum, criſpatum, trichit
Χαλκολίβανον ex monte Libano fer
batur. *Pſeudargyrum* (*ſterile, Extar, th*
atricum) qvod in laminas extenſum,
theatris ſuſpendebatur.

3. *Æri* (*cupro, Veneri*) plurimu
rubeum & impurum ſulphur, pauc
mercurius, ſalq; impurior. Rubeu
plerumq;, violaceum, candeſcens, a
reſcens, purpureum, nigrum, & variu
nonnunqvam. Melior magno frigo
fuſio, & proximum in uſu preciu
Hepatizon ad jecinoris imaginem
vergit. *Cyprium* nitro fundendo admi
ceri ſolet, & propriè *cuprum* nomina
tur. *Orichalcum* ſeu *aurichalcum* æri
duricie, ſed auri ſplendore, præcipu
olim admirationis, ſed non longi æ
& velocis defectus. *Campanum*, è qv
olli

ollæ & lebetes æneі. *Deliacum*, cui antiqvissima gloria, mercatus in Delo concelebrante toto orbe. *Aegineticum* cui proxima laus: & ipsa insula officinarum temperaturâ nobilitata. *Corinthium* preciosissimæ notæ, qvod casus miscuit, cum incendio ejus urbis, æris auri argentiq; venæ in commune fluxissent. *Caldarium*(*fusile*) qvod funditur tantùm, malleis fragile. *Regulare*, (*ductile, batutile*) qvod malleo in laminas tenuatur. *Extersum*, qvod celeriùs rubiginem contrahit, qvam neglectum. *Coronarium*, qvod felle tauri tinctum, specie auri imponebat, *Lucar* veteribus. *Tinctum*, qvod ab Ægyptiis pingebatur, ut in vasis Anubim suum spectarent. *Collectaneum*, qvod ex usu cöemitur. *Fusum* in panibus, qvi τρόχοι, ferruminati panes æris.

4. *Ferrum*(*Mars*) plurimum sulphur crudum, terrestre & indigestum, paucum mercurium, & impurum salem continet, durũ & tardè fusile, qvodq; igni accensum, nisi duretur, corrumpitur:

tur : optimum pessimumq; vitæ in-
strumentum. Ut ocyùs mors ad ho-
mines perveniret, alitem illam feci-
mus, pennasq; dedimus ferro. Nucle-
ejus *chalybs* est, & ad magis indura-
dam aciem excoqvitur. Damasci ela-
boratus æqvô auri pondere emitur.
Qvod in magnete extritum, ferrum at-
trahit & retinet, *vivum* vocant. *Fusil*
qvod funditur, & fragile est : posteaq
in alias fornaces translatum, è fragil
fit ductile & incurvatur. Ἁπαλὸν, qvo
ex vena mollioris complexus : frag-
lius, θρυπτόν. Fusi & ferventis dùm cu-
ditur in fornace massæ *stricturæ* di-
cuntur; qvod non in aliis metallis.
Fornace extractæ, *Spongiæ*. Præter *Seri-
cum* & *Parthicum* nulla olim ferri ge-
nera, ex acie temperabantur.

5. *Plumbum* olim *nigrum*, multum
de mercurio impuriore, parum de sul-
phure fœtido saleq; participat, molle
& lividum. Aliqvando summô terræ
coriô largè provenit, crescitq; in hu-
midis sepultum, & augetur pondere:

faci-

cilè funditur, fuſum argento ſuper-
atat.

6. *Stanno* (olim *plumbum candidum*
cebatur) multum minùs perfecti ar-
nti vivi, parum ſulphuris impuri &
on benè digeſti ſalisq;. Svetum illi
etalla alia frangibilia reddere, morâ
aqvis putreſcere: candidum colo-
m, non niſi igne ſi caſtigetur indu-
e; ſordiciem candidam concipere;
c jungi ſecum ſine nigro poſſe. Olim
m aliqva portione argenti permi-
batur, *argentarium* & *tertiarium*,
lli rei ſine miſtura utile.

II. *Metalla ſui generis* magnam
m veris cognationem habent, ſed
c duci, nec malleari, frangi, friari, vel
ndi poſſunt, ſive dura ut *Biſmuthum*
Plumbum cinereum, & *Antimonium*;
e *liqvida*, ut *Argentum vivum*.

1. *Biſmuthum* (*tectum argenti*) in
etallis argentariis freqvens, argenti
qvando colore, purpureô dilutiore
andoq;, durum, nec ſine ſonitu. To-
tum

tum igne consumitur, postqvam ar-
gentum ex eo excoxeris.

2. *Antimonium* (*stibium* , *stimm*
πλατυόφθαλμον, *γυναικεῖον*, *πτέραγα*
νον, *ὀμματόγραφον*, *alabastrum*, *larb*
son)ex sulphure minerali partim puri
simo partim combustibili, mercurii
copioso & fuliginoso coagulato ta
men, & substantia terrestri & salin
componitur.Horridior *mas* scabrior
& minus ponderosus, minùs radian
& arenosior : *fœmina* nitet, friabil
fissurisq; non globis dehiscens. *Fuscu*
in crucibulo in liqvorem solvitur.

3. *Argentum vivum* (*hydrargyru*
Mercurius) sæpè intra terram inven
tur, plerumq; ex cinnabari evocatu
æterni liqvoris vomica, ignis vim el
dens,& subitò in fumum resoluta,r
stituitur sibi iterùm. Exest ac perru
pit vasa permanans tabe dira; pe
pelles subactas effusum, sudoris vi
defluit, guttis dividi facilis.

MEM

MEMBRUM. II.

METALLA NATIVIS AFFINIA.

NAtivis affinia metalla *vel* in venis metallicis inveniuntur, & aliqvid ...ri metalli continent, *vel* ex nativis ...tra aut extra fornaces resultant.

I. *Reperiuntur in fodinis*

1. *Galena*, vena plumbo & argen... communis, melior qvò magis au...i coloris, qvantoq; minùs plumbo-friabilis, & modicè gravis. *Plum-go*, si solum sterilis ab igne consu...itur, colore magis luridô.

2. *Cadmia nativa fossilis*, qvæ *lapis laminaris*, sublutea & fumum lu...um si crematur spargens, eaq; æs ...lore aureô tingitur. Ex metalli... (*Lapis ærosus* Plinio) æs confi...ur.

3. *Spodos subterranea*, qvam ignis ...ô occulta terræ uruntur producit, qvando lutea rubore aspersa, ali...ando alba.

4. *Chry-

4. *Chryſocolla*, qvaſi auri glute… (*auri ſanies*, *ἀκεςὶς*) humor in pute… per venam auri defluens limo, rigo… ribus hybernis uſq; in duritiam pu… micis. In ærariis metallis laudatio… proxima in aurariis. Ex *factiti*… qvæ ervi colore eſt, vel granorum e… vi inſtar formatur, *ὀροβίτης* dicitur… qvæ ex urina pueri impubis ærugin… Cypria & nitro paratur, *Santerna*, qv… nitroſa eſt, *Borax*.

5. *Cæruleum*, cui cyaneus color… & ſæpè eadem cum chryſocolla… gleba, aliqvando alter alterum com… plectitur. *Cyprium* ex arena etiam… littorali gignitur. *Snebergenſe*, gleb… ſum eſt, & intus concavum. *Islebianu*… in lapide fiſſili reperitur. *Subelianu*… zonarum inſtar interdum diſpon… tur. Hûc *gleba Volaterrana* ſpectat, … qva pictores cœruleum componun…

6. *Pyrites* (*Marcaſita*, *Zeg nigrum*… *lapis luminis*, *Marcaſita cuperoſa*, *la*… *ærarius*) qvi in fodinis æris copio… provenit, ſimilitudine ejuſdem, aur…

vel argenteô colore, teſſellatus; granulatus &c. & metalli aut alterius cuuſdam materiæ aliqvid in ſe habet.

7. *Saxa metallaria*, qvæ metallis adaſcuntur, ex illisq́; & iſta coqvuntur iſſilia, carnea, arenoſa.

8. *Mica (argentum felium)* qvæ in narmoribus & arenis lucet, arento ſplendore ſimilis, ſed igne conumitur.

9. *Talcum*, de qvo ſuprâ.

II. *Qvæ ex metallis reſultant in fornacibus*, vel reſultant *in primis*, ſive ea *avimento incumbant*, ut *Scoria*, *Lapies orbes*, *diphryges*, ſive *parietibus adereant*, ut *Galena factitia*, *Cadmia fornacum*, *Tutia Alexandrina*, *Pompholyx* *Spodos*: vel in *ſecundis*, cùm metalum à metallo ſecernitur, ut *Lithargyros*, & *Molybdæna*.

1. *Scoria* ſeu *recrementum*, de metalo cum defluxit detrahitur, oleiq; moô tenax & lenta ſupernatat, congela fragilis. Argenti, *helcyſma* dicitur, ut *uma*, flos & κέρχνος, cujus qvoq́;

duo genera κερχνῖτις & πηγνυμένη: in
ærariis officinis qvæ accenſis carboni-
bus repentè vehementiore flatu ex-
ſpuitur; *Æris palea* & *pſegma*.

2. *Lapidis orbes*, poſt ſcorias ex ca-
tino extrahuntur, varii generis, ſive
ſubſit metallum, ſive non.

3. *Diphryges* bis torretur, lapideo
eroſô torrefactô, crematô, aut exco-
ctô conſtat.

4. *Galena* auri & argenti fornac-
bus adhærere ſolet.

5. *Cadmia fornacum*, argenti & æ-
ris. Favillæ in ipſo fornacum ore
milis, *Capnitis* dicitur; interior cam-
ris dependens, *Botryitis*; in laterib
fornacum cruſta potius qvàm ſqv-
ma, *placitis*; intus maculis Onychis
milis, *Onychitis*; tota nigra & ſordid-
ſima, *Oſtracitis*.

6. *Tutia Alexandrina* coloris ci-
rei, corticibus arborum ſimiles, ex-
riùs racemi inſtar granuloſa, ex bot-
ite naſcitur.

7. *Pompholyx* æris & cadmiæ favi

tecti laqveari adhærens, bullata primò, mox lanarum penicillis similis, in candido cinerea qvandoq;, vel ærei coloris: *Nil album*.

8. *Spodos* (*cinerula*) nigrior ponderosiorq;, mistis scintillis qvandoq; & carbonibus, parietibus fornacum deraditur.

9. *Lithargyrus* (*spuma argenti, lapis plumbi*) in fornacibus plumbariis olei modô liqvescit, & refrigerata, in similitudinem spumæ concrescere solet.

10. *Molybdæna* ex plumbo fit, & in oleo cocta, jecoris colorem induit, *plumbago factitia*.

III. *Extra fornacem* erumpunt *Rubigines* & *Sqvamæ*.

1. Ex *Rubiginibus Cæruleum* elicitur ex argento per aceti vaporem. *Ærugo* (*flos æris*, χαλκῦ ἄνθος, *viride æris*) ex ære, dùm in fodinis à succo vehementer acido eroditur, colore in cœruleo subcandido, sapore acri. Qvæ circa lapides ærosos efflorescit & abraditur, *Rasilis* est; qvæ in formam vermicu-

miculorum contrahitur, *Scolecias* seu *Vermicularis*. Apud Rhodios in panis τ̃ κόλλικ@ speciem effingebatur. *Fa-ctitia* qvæ abradebatur ab ære, *rasilis* qvoq; audit: qvæ in placentas effor-matur, *placentiformis*: *Aurifabrorum*, ex urina pueri impubis, in mortario, pistillo Cyprii æris paratur. *Sublimata* pictores & statuarii utuntur *Ferrugo*, seu *Rubigo* ferri ex humoris contactu colore rubrô cum nigredine permistô: vitium, rarò intra terram reperitur. *Cerussa* plumbi vapori aceti expositi rubigo est. Cinerea, *cinis plumbarius* vocatur; *Minium Veterum* sub lapide Minii vide: Vulgare (*Sandyx Plinio*, φύκ@, qvasi fucus aliis, Vitruvio *San-daracha*) ex cerussa in patina super i-gnem usta fit. *Album Hispanicum* ex stanno eôdem modô conficitur, qvô cerussa ex plumbo nigro.

2. *Sqvamæ* sunt, *Sqvama æris*, qvæ clavis, qvos ex panibus æreis fabrican-tur, decutitur. Qvæ crassa & fulva *He-lites* vocatur. *Flos æris* (*paleæ æris*, *ra-*

mentu-

mentula) qvi fit dùm ære fuſco, aqvâ extincto & in alias fornaces translato; velut ſqvamæ milii decutiuntur, ſponteq́; cadunt. *Sqvama ferri* (*ſtomoma*) ſubtilior ex ſumma lanugine decutitur.

Memineris verò variè iſta omnia inter ſe complicari, in lapidum imprimis & metallorum mineris, in qvibus ſæpè terras, ſuccos, lapides & metalla invicem compacta invenies. Sed de his aliqvando prolixiùs, ſi Deus voluerit!

GRATIA TIBI DOMINE JESU!

INDEX TITULORUM ET CAPITUM.

TITULUS I.

TITULUS II.

Fossilia.

INDEX SPECIALIS CONTENTORUM.

 chal-

cruc

hydra

huma-

lima

moro-

pe

Terra

